

Medfinansieras av Europeiska unionen

Lokal utvecklingsstrategi för Leader Västra Småland

Sammanfattning

Utvecklingsstrategin för Leader Västra Småland 2023-2027 är den tredje för vårt område. Den bygger på grundlig omvärldsspaning och bred dialog med representanter från vårt trepartnerskap: ideella, offentliga och privata sektorn. Många som lever, bor och verkar i vårt område har bidragit med synpunkter, önskemål och klokskap. Erfarenheter och lärande från tidigare programperioder har också tillvaratagits, och utgör nu byggstenar för framtidens landsbygd i Leader Västra Småland.

Insatsområdena (och målsättningarna) som vi gemensamt beslutat att prioritera under kommande programperiod är: Stärkt attraktivitet, livskvalitet och delaktighet, Entreprenörskap – nya företag, tjänster och produkter, Långsiktigt hållbar utveckling och klimatfokus och Kunskapshöjning, inspiration och nätverk.

Förutom hela Gislaved, Gnosjö, Vaggeryds kommuner och delar av landsbygden i Jönköpings kommun, som fram till 2023 utgjort Leader Västra Småland välkomnar vi under 2023-2027 hela landsbygden i Jönköpings kommun i utvecklingsarbetet.

Flera omfattande förändringar i omvärlden under senare år har gjort oss medvetna och än mer övertygade om att samspelet mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga perspektiv är nyckeln till en långsiktigt hållbar utveckling i Leader Västra Småland. De tre aspekterna av hållbarhet återspeglas i våra fyra insatsområden.

Målsättningarna (4.2) ska uppnås genom att projekt genomförs inom de fyra insatsområdena (4.3). SWOT och behovsanalysen utgör grundstenarna för vår

strategi, samtliga verksamheter och projekt. Målen är i sin tur kopplade till indikatorer och målvärden (4.4). Dessa tjänar till att mäta verksamheternas resultat i relation till målen. Uppföljning och utvärdering (kapitel 7) sker kontinuerligt under hela programperioden. På det sättet säkrar vi att målen uppnås, samt att vi är på rätt spår. Vi justerar och förbättrar insatser närhelst det är möjligt.

För att uppnå målen bedriver LAG en aktiv dialog med det breda partnerskapet för att generera och genomföra olika typer av riktade insatser. Genom urvalskriterier och kontinuerlig uppföljning säkerställer vi att utvecklingsprojekt och verksamheter är i linje med strategins insatsområden och dess respektive mål. Inom varje insatsområde (4.3) har vi inkluderat exempel på projektverksamheter som ska bidra till målen i syfte att inspirera till projektverksamheter utan att fördenskull snäva av innovation och nytänkande i projekten. Vi vet att det redan finns flera embryon till nytänkande projekt i LAG, såväl som i det bredare partnerskapet.

Sedan tidigare programperioder finns dessutom en bank av goda exempel, som också används för att visa konkreta exempel på Leader som ett tillfälle för flera att samverka kring gemensamma utmaningar och möjligheter för landsbygdens utveckling. Partnerskapet i LAG kommer tillsammans med kansliet att fortsätta att arbeta aktivt med att sprida kunskap om möjligheten att driva projekt inom våra fyra insatsområden.

Vår vision från tidigare år är inte förändrad eftersom den fortsätter att vara högrelevant idag, och kan förväntas vara det också under hela programperioden 2023-2027. Den lyder:

”Västra Småland är levande och hållbar landsbygd där alla får plats och nya rötter gror.”

Summary

The development strategy for Leader West Småland 2023-2027 is the third for our area. It builds on a thorough background research and a fruitful dialogue with representatives from our partnership: the non profit, the public and the private sectors.

In addition to the entire municipalities of Gislaved, Gnosjö and Vaggeryd and the rural parts of Jönköping municipality, which, up until 2023 have been encompassed in Leader West Småland, we now welcome the entire rural area of the municipality of Jönköping.

Many citizens of the rural areas of the four municipalities have contributed with their knowledge and advice. Experiences and learnings from earlier programming periods have also been integrated. These now make up cornerstones for the future rural development in Leader West Småland.

The core themes (measures) that we commonly decided to prioritise during 2023-2027 are: Strengthened attractiveness; Quality of life and participation; Entrepreneurship – new companies, products and services; Sustainable development and climate focus and Knowledge, inspiration and networking.

During the last decades, several thorough changes globally have called our attention to the continuous interplay and mutual relations between economic, social and environmental perspectives and factors. It is important for Leader West Småland to prioritise these three equally and at the same time. We see them as key for facing the challenges and seizing the opportunities of today and tomorrow in Leader West Småland. The economic, social and environmental aspects of long term sustainability are reflected in our four core thematic areas.

The objectives will be achieved through the implementation of projects within the four thematical areas (measures). The SWOT and the background analysis on needs and development opportunities make up the cornerstones of our strategy, all activities and projects. The objectives are, in turn, linked to indicators and measurable values. The latter serve for the assessment of results as related to the objectives. We ensure the achievement of the objectives through continuous

monitoring and evaluation 2023-2027, and adjust activities, projects and procedures whenever adequate and possible.

The Local Action Group maintains an active dialogue with the partners and stakeholders with the aim to generate and implement targeted activities and projects. We have established criteria for selecting projects, and continuously monitoring that help us ensure the eligibility and adequacy of applications, as well as the work and progress of projects within the four measures and their respective objectives.

Under each measure described in section 4.3, the reader will find several examples of projects that could be accommodated within the measure, and that would contribute to achieving the objectives. The aim is to inspire potential applicants, and generate new ideas for projects, yet not hindering the innovative spirit among partners, stakeholders or the Local Action Group itself.

We also have a large number of good examples of projects from earlier programming periods. They will be used as concrete examples of what can be done to collaborate around challenges and opportunities for rural development. The LAG partnership in collaboration with the Leader office in Western Småland will continue to work actively with sharing and spreading knowledge about the opportunity to manage, participate in and implement projects within our four programme measures.

Our vision from previous years has not been changed, since it is still highly relevant for 2023-2027. It remains:

"Leader West Småland is a living and sustainable rural area, where there is space for everybody, and where new roots grow."

Innehåll

Lokal utvecklingsstrategi för Leader Västra Småland	1
Sammanfattning	1
Summary	3
1 Landsbygdsutveckling genom Leader.....	6
2 Strategins framtagning	6
3 Utvecklingsområdet	9
3.1 Tabell med statistik	9
3.2 Områdesbeskrivning	9
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	14
4 Mål, insatsområden och indikatorer	19
4.1 Vision	19
4.2 Mål	20
4.3 Insatsområden	22
4.4 Indikatorer och målvärden	28
EU:s resultatindikatorer	31
Nationella indikatorer.....	32
Lokala indikatorer	35
5 Genomförande.....	40
5.1 Kommunikation	40
5.2 Urvalsprocess	41
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer	41
5.4 Effekter.....	44
5.5 Hur främjar strategin innovation?	45
5.6 Övergripande principer	47
6 Organisation	50
6.1 Partnerskapet och föreningen	50
6.2 Föreningens styrelse.....	51
6.3 Drift – den operativa verksamheten	53
7 Uppföljning och utvärdering	54

Bilagor: I) Geografisk avgränsning II) SWOT analys III) Aktörer i partnerskapet och föreningen

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktigt i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

Innevarande programperiod 2014-2022 är den andra Leader programperioden för Leader Västra Småland. Detta innebär att vår LAGstyrelse, föreningen, kansliet och hela det bredare partnerskapet¹ har samlat på oss erfarenheter och lärdomar om och arbete med Leadermetoden i planering och praktiskt genomförande av programmet.²

I avsnitt 5.4 (långsiktiga effekter) och kapitel 7 hittar läsaren mer information om hur vi arbetat med uppföljning och lärande under hela perioden 2014-2022. Kopplingen till andra strategier framgår i avsnitt 4.2.

¹ Det bredare partnerskapet inkluderar aktörer inom föreningslivet, den offentliga sektorn och näringslivet på framförallt lokal och regional nivå och som inte är del av LAG.

² I innevarande programperiod har vi använt oss av tre fonder: Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, Sociala fonden och Regionala fonden. I kommande period (2023-2027) finansieras programmet enbart av Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Vi noterar att innehållet i strategin 2023-2027 är genomförbart, även om det enbart rör sig om en fond i denna period. Källa: Jordbruksverket, Eklund Felicia *Är det möjligt att finansiera alla insatser inom lokalt ledd utveckling genom jordbruksfonden?* En uppföljning av stöd inom landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfonden 2014-2020 baserad på uppgifter fram till och med den 9 juli 2019.

”Framtidsgruppen” har spelat en central roll i strategiarbetet inför 2023-2027. I gruppen ingår 12 personer som representerar trepartnerskapet i LAGstyrelsen: ideell, privat och offentlig sektor. Samtliga gruppmedlemmar har erfarenheter från tidigare Leaderarbete, och brinner för landsbygdsutveckling.³

Medlemmarna har ansvarat för delar av det konkreta arbetet med SWOT-analys och strategiformulering genom att bjuda in till egna (huvudsakligen digitala) dialoger med personer i det bredare partnerskapet i hela Leader Västra Småland.

Verksamhetsledare och administratör från kansliet och de två strategiskrivare har anordnat digitala SWOT workshoppar för Framtidsgruppen (test), LAGstyrelsen och representanter för offentlig sektor, ideell sektor/tidigare projektägare, näringslivet/tidigare projektägare.

Som utgångspunkt använde vi antingen de fyra ”fälten” som representerar styrkor, svagheter, utmaningar och hot, eller frågor⁴ som vi tagit fram tillsammans med Framtidsgruppen. Samma frågebatteri användes vid Framtidsgruppens möten med olika grupper i området Leader Västra Småland. Totalt har cirka 185 personer (85 kv/100 m) i olika åldersgrupper 15-85 år varit delaktiga i dessa dialogmöten/workshops.⁵

³ Fyra av medlemmarna i Framtidsgruppen är LAG representanter i nuvarande programperiod. Verksamhetsledare och administratör från Leaderkansliet och två strategiskrivare har koordinerat dagordningen och dialogen vid möten som hållits ca en gång/månad april-augusti 2021.

⁴ Frågorna löd: 1) Välj tre faktorer i omvärlden som ni tror kommer att bo-leva-verka i området Leader Västra Småland inom de närmaste åren; 2) Vad är det bästa med att bo-leva-verka inom området Leader V. Småland; 3) Vad tycker du mindre om/vad skulle kunna fungera bättre beträffande bo-leva-verka i Leader Västra Småland?; 4) Hur skulle ni vilja att området Leader Västra Småland var om 10 år? och 5) Vad behövs för att området Leader Västra Småland ska bli som ni vill ha det?

⁵ Målgrupper för workshoppar som anordnats av Framtidsgruppens representanter: näringsliv (Vaggeryds kn.), besöksnäringen (hela omr.), Gymnasieelever (Vaggeryds kn. fysiskt möte), Högstadieelever i Vaggeryds kn, Jönköpings kommuns landsbygd (tre möten, hela kns landsbygd 2023-2027), kvinnligt nätverk Halland/Småland tillsammans med Leader Halland (hela leaderområdet Leader VS), LRF ungdom, kommunalsmöte Skeppshult, Lantbruksgymnasiet Stora Segerstad lärare och separat möte med elever (fysiskt möte), LRF kommungrupp unga vuxna, Gislaved, Bäcka högstadie (fysiskt möte m. lärare), AMO/AME i Vaggeryds kn med ”nya målgrupper” unga och utlands födda (fysiskt möte), REKO-ring Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd, Värnamo, Ungdomar på kulturplatån i Gnosjö och Framtidscentrum i Gislaved, utlandsfödda. Där inget annat anges, har mötena hållits digitalt.

”Kaffemoppeturnén” pågick april-juni 2021. Som namnet antyder var det en tur på moppe, utrustad med kaffebar och barista. I samband med turnén genomfördes en digital enkät om hur det är att leva-verka och bo i området, behov, önskemål och utvecklingspotential. Enkäten besvarades av 112 personer (56 kv/54 m/2 ej spec.) i olika åldersgrupper.

Svaren har integrerats i SWOT-analysen i strategin. En av kansliets två anställda och/eller LAGmedlemmar medverkade på olika ställen i hela Leader Västra Småland. Det bjöds på kaffe eller te och en pratstund. Dessutom delades ett Magasin ut, med bl.a. beskrivningar av Leaderprojekt som genomförts under programperioden hittills.

SWOT workshops, inspirationsmöten och Kaffemoppeturnén syftade till att inhämta information för analys av behov och utvecklingsmöjligheter och att informera om möjligheterna under 2023-2027. Eftersom genomförandestrategin för 2014-2020 förlängdes att omfatta även 2021 och 2022, har dialogerna också använts för att inspirera till nya idéer bland potentiella projektaktörer och boende även under innevarande programperiod.

Strategiskrivarna har genomfört sk. semistrukturerade intervjuer/dialoger med totalt 29 personer som representerar trepartnerskapet.⁶ Syftet med dessa samtal var, förutom att inhämta bakgrundsinformation i strategiskrivandet, att stimulera dialog, förankra frågorna hos ett brett partnerskap lokalt och i länet, och att relatera vår strategi till andra regionala aktörer, handlingsplaner, utvecklingsplaner och strategier.

⁶ **Offentliga aktörer/akademi:** Region Jönköpings län: (Gröna näringar, landsbygdsutveckling inkl. livsmedelsstrategin och RUS, utrikes födda, strukturfonderna, kultur = 6 personer, Länsstyrelsen (Landsbygdsprogrammet mm.), samhällsutvecklare/ landsbygds-utvecklare i de fyra kommunerna, tre representanter för akademien (nationalekonomi vid JIBS, Jönköping University).

Föreningslivet: Hushållningssällskapet, Smålandsidrotten, FUB (funktions-nedsättningar), Jönköpings läns Hembygdsförbund

Näringslivet: Business Gnosjö region, LRF, Science Park Jönköping, Företagarna, ICS (Interior Cluster Sweden), Coompanion, Småländsk Skogsstrategi, Smålands Turism, REKO-ring, en kulturföretagare lokalt och en representant för Hållbarhetsteamet.

Den 23 respektive den 30 augusti 2021 genomfördes ett digitalt dags- respektive kvällsmöte.⁷ Den 10 september 2021 överlämnades strategiutkastet till LAGstyrelsen, för synpunkter och godkännande. Därefter inleddes en två veckor remissperiod, med möjlighet för hela det breda partnerskapet att framföra synpunkter.⁸

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Fyll i de statistiska uppgifter som Jordbruksverket har inhämtat och delgivit er.

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	100246	
	Storlek i km ²	4354,057	
	Invånare per km ²	23	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född	17%	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	0-15 år	10%	11%
	16-24 år	4%	5%
	25-44 år	12%	12%
	45-64 år	12%	13%
	65- år	10%	10%

3.2 Områdesbeskrivning

Geografi, natur och kultur

Stora delar av området är täckt av skog och andelen moss- och myrmark är omfattande. Bördig jordbruksmark finns framförallt i södra och nordöstra delarna.

⁷ Inbjudan gick ut brett till samtliga som deltagit i intervjuer och i workshopparna i nyhetsbrev, via epost, och publicerades dessutom på www.leadervastrasmaland.se samt på Facebooksidan.

⁸ Formella remissvar inkom från kommunstyrelserna i Gislaved, Gnosjö och Jönköpings kommuner, Region Jönköpings län (Regional utvecklingsdir./Sektion Attraktivitet och Livsmiljö) samt Leader Vättern och konstruktiva kommentarer har lämnats från ytterligare totalt sju personer.

I trakterna kring Gisebo och Skärstad söder om Gränna skapar närheten till Vättern och de sk. Östra Vätterbranterna ett gott klimat för bl.a. fruktodling. Östra Vätterbranterna är ett av sju sk. Biosfärområden som utsetts av Unesco att tjäna som ett modellområde för hållbar utveckling av natur- och kulturmiljö.

Tre berg kan ses som landmärken. Det är Isaberg i väster, 309 m ö h, Taberg i norr, 343 m ö h och Höge Nacke⁹ som ligger i Vaggeryds kommun 376 m ö h. Två större åar rinner genom området. Nissan rinner upp i Jönköpings kommun och bildar gräns mellan Gislaveds och Gnosjö kommuner, med utlopp i Kattegatt i Halmstad. Lagan rinner upp sydost om Taberg i Jönköpings kommun, passerar Vaggeryds kommun och mynnar ut i Laholm. Vatten och vattendrag utgör betydande resurser för besöksnäring och fritidsaktiviteter som fiske, bad och båtliv. Vättern och insjöarna Bunn, Ören och Bolmen gränsar dessutom till andra Leaderområden vilket ger förutsättningar för utvecklingssamarbete.

Den största tätorten som ingår i området är Gislaved (10 269 inv. år 2020).

I Leader Västra Småland finns två anlagda turistvägar, utmärkta med brunvit skyltning. Turistväg 151 mellan Hestra och Värnamo och Turistvägen Omberg-Tåkern/Gränna.

Store mosse med naturum är nationalparken som till största delen ligger i Gnosjö och Vaggeryds kommuner. Mossen är den största orörda myrmarken söder om Lappland och ett uppskattat och välkänt turistmål. Naturreservatet Dumme mosse nordväst om Taberg är också populärt som friluftsområde och "hemmaturism". "

I området finns även några större fritids- och upplevelseanläggningar som utgör attraktioner för besökare från när och fjärran, Isaberg i Gislaveds kommun, och High Chaparral i Gnosjö kommun, Vaggeryd travbana och Anderstorp Raceway motorbana.

Natur- och kulturattraktioner, liksom flera större och mindre anläggningar utgör resurser för besöksnäringen och tjänar dessutom som mötesplatser för oss som bor i området, liksom för besökare.

⁹ Ingår i Tomtabacksmassivet som är Smålands högsta punkt.

Det finns flera formella och informella mötesplatser inte minst bland de Leaderprojekt som bedrivits inom Leader Västra Småland under innevarande period. Skolorna, som stora Segerstads lantbrukscentrum och Tenhults naturbruksgymnasium är viktiga utbildningscentra inom de gröna näringarna.

I nordvästra delen av Leaderområdet ligger Taberg med gruvor – ett minne från industriell malmbrytning och Sveriges enda ”Fladdermuseum” - numera ett mål för besöksnäringen.

Kulturarvet lever vidare genom flera museer som visar industri- och kulturminnen. Industrimuseerna i Gislaved och Töllstorp (Gnosjö kn.) är två exempel. I Skillingaryd skildras militär historia på museet Miliseum.

I Gränna ligger Grenna Museum, med utställningen om Polarexpeditionen 1897 som leddes av Grännasonen ingenjör Salomon August Andrée. Museet är ett av många uppskattade besöksmål i trakterna kring Gränna och Visingsö som bjuder på flera historiska upplevelser. Besökaren kan bl.a. ta sig en titt på Näs borgruin (1100-tal), vandra i ekskogen som planterades på 1800-talet för att säkra flottans framtida behov av virke för båtbygge eller besöka någon av de tre ruinerna efter Greve Per Brahes 1600-tals slott.¹⁰ Gränna räknar 130 000 gästnätter ett normalt turistår, och Visingsö tar emot 140 000-150 000 besökare per år.¹¹

Det geografiska läget, mitt i södra Götaland innebär närhet till storstäderna Göteborg, Malmö och Köpenhamn. Tågförbindelser möjliggör resor till alla tre städerna på bara några timmar. Grännaområdet ligger strategiskt i förhållande till Stockholm, även om bygden saknar järnvägsförbindelse. E4 och Nissastigen leder genom området.

För många är livskvalitet tid, ren luft och rent vatten, tystnad och en social gemenskap. Detta finns inom Leader Västra Småland och vi ska behålla och utveckla den. ”Gnosjöandan” är känd som något positivt. Att se möjligheter, att inte ge upp när problemen kommer och att samarbeta är kännetecken. Ofta kopplas ”andan” till uppfinningsrikedom och entreprenörskap. ”Gnosjöandan” finns i hela Leader Västra Småland. Den bygger på den sociala gemenskapen, närhet och ett socialt ansvar.

¹⁰ Brahehus utmed E4 norr om Gränna, Västana Slott strax söder om Gränna, och Visingsborg på Visingsö.

¹¹ En skattning från Visit Jönköping. Siffran inkluderar ”hemturister” från närområdet.

Föreningslivet har haft och har fortfarande en stor betydelse i området. Ledarna gör stora ideella insatser men det är svårare idag än tidigare att rekrytera nya ledare och styrelsemedlemmar till föreningslivet. I takt med att digitaliseringen utvecklas i området förändras föreningarnas arbetssätt och utvecklingsmöjligheter.

Servicen på landsbygden har förändrats de senaste åren. Numera finns det endast några få lanthandlare i området. Flera bankkontor har stängt, och tåget stannar inte vid samtliga stationshus. Mellan tätorterna går bussar och tåg relativt ofta, åtminstone morgon och kväll. Täckningen för mobiltelefoni är inte helt utbyggd. Utbyggnaden av fiber pågår men det återstår mycket arbete innan alla på landsbygden har *full* tillgång till bredband.

Näringslivsstruktur

Tillverkningsindustrin har varit och är fortfarande den dominerande näringen. Cirka 35% av de förvärvsarbetande anställda inom industrin (länet: 22%, riket: 11%).¹² I området finns många och relativt små familjeföretag. De senaste årens globalisering har medfört en omfattande effektivisering och automatisering och många enklare arbeten har ersatts av mer kvalificerade. Transport- och logistiksektorn har vuxit kraftigt, främst i Vaggeryds och i delar av Jönköpings kommuner (Barnarp-Tenhult) och skapat nya tjänster och arbetstillfällen.

”Det gröna näringslivet” (jordbruk, jakt och skogsbruk) sysselsätter cirka 3,8% av dagbefolkningen i Leader Västra Småland. Gårdarna inom Leader Västra Småland är relativt små och det är få som kan leva endast på avkastningen från skogs- och jordbruken. De flesta företagen finns inom Skogsskötsel samt Övrigt Jordbruk, medan flest antal anställda finns inom Skogsförädling och Livsmedelshandel.¹³

Vad beträffar den blå näringen¹⁴ finns endast en yrkesfiskare kvar i trakterna av Gränna och Visingsö, men fritidsfiske, bad och båtliv är populärt såväl i Vättern som i insjöarna i hela Leader Västra Småland. Här finns utvecklingspotential för entreprenörer, inte minst inom besöksnäring/friluftsliv men även inom akvakultur (ex. fiskodling).

¹² Statistik från Region Jönköpings län (2019 och 2021 RegSo).

¹³ De gröna näringarna i Jönköpings län utvecklades positivt under perioden 2013-2018 och i snabbare takt än rikssnittet sett till antal anställda och förädlingsvärde. Antalet företag minskar dock under perioden. Flest nya jobb skapas inom Trävarutillverkning. Bisnode i Utredning Gröna Näringar i Jönköpings län, Region Jönköpings län 2021.

¹⁴ Näringar knutna till sjöfart, havsenergi, havsbaserad vindkraft, marin bioteknik och akvakultur samt besöksnäring relaterad till hav, kuster, sjöar och vattendrag.

Sysselsättning

Före finanskrisen 2009 stoltserade Gnosjö kommun med rikets lägsta arbetslöshet bland befolkningen 16-64 år om knappt 1 %. Vaggeryd och Gislaved kommuner höll också god styrfart, med 1,1% respektive 1,5%. Motsvarande siffror för länet var då 1,6% och riket 2,3%.¹⁵ Under de senare åren har läget sett helt annorlunda ut, även om området Leader Västra Småland klarat sig förhållandevis bra, jämfört med övriga riket.

Arbetslösheten för området ligger i maj 2021 under riksgenomsnittet (8 %). Lägst arbetslöshet uppmäts i Vaggeryds kommun 5,2 % följt av Gnosjö 5,4 %, Jönköping 5,9 % och i Gislaved 7,1 %. Ungdomsarbetslösheten är också lägre än riksgenomsnittet (10%): Gnosjö 5,7 %, Jönköping 5,8 %, Vaggeryd 8,3 % och Gislaved 10 %. Bland utlandsfödda är arbetslösheten i Gnosjö 12,1 %, Vaggeryd 14,1 %, Jönköping 16,2% och i Gislaved 17,5 % i jämförelse med riksgenomsnittet 19,2 %.

Förvärvsfrekvensen d.v.s. andelen av befolkningen 20-64 år i området, som klassas som förvärvsarbetade ligger över riksgenomsnittet (79,5%) där Vaggeryd har 86,5%, Gnosjö 84,4 %, Gislaved 82,6% och Jönköping 82,3%. Fler män än kvinnor är i förvärvsarbete.¹⁶

Demografi, flyttströmmar och befolkningsförändringar

17% av befolkningen i området är födda i andra länder än i Sverige. Under flera decennier har människor flyttat in, funnit arbete och växt in i samhället.¹⁷ Integration har blivit en allt viktigare fråga under de senaste tio åren, eftersom det inom Leader Västra Småland finns grupper som ännu inte funnit sin plats i arbetslivet och den sociala gemenskapen.

¹⁵ Referensår 2008. Därefter följde krisen 2009. Statistik från Arbetsförmedlingen i Jönköping, och använd i Slutrapport "Framtid Gnosjöregionen" Behovsinventering, Johansson, M & Karlsson, A.B. (2012-09-06).

¹⁶ Vaggeryd 86,6% (m 89,1, kv 83,8), Gnosjö 84,5% (m 86,7,kv 82,1), Gislaved 82,8% (m 86,5, kv 78,7), Jönköping 82,3% (m 83,9, kv 80,7), länet 82,9% (m 85,1, kv 80,6) riket 79,5% (m 80,8, kv 78,1). Källa: SCB uppgifter från 2018.

¹⁷ Under den omfattande migrationsvågen 2016, var den totala invandringen till Sverige den högsta någonsin. Sedan dess har invandringen minskat, och under 2020 var invandringen den lägsta sedan 2005. Källa: SCB

Under perioden 2016-2018 ökade samtliga kommuner i Leader Västra Småland sin befolkning och flyttnettot. Sedan 2019 har Gislaved och Gnosjö en minskad befolkning och flyttnetto medan Vaggeryd och Jönköping har en ökad befolkning och flyttnetto.

Angränsande Leaderområden

Leader Västra Småland gränsar under perioden 2014-2022 till fem andra Leaderområden: Leader Sjuhärad, Leader Linné, Leader Halland, Leader Astrid Lindgrens Hembygd. Leader Östra Skaraborg och Habo samt Leader Vättern som arbetat med Havs- och Fiskerifonden.

Under förutsättning att samtliga kandidatområden 2023-2027 blir godkända av Jordbruksverket, så kommer Tranås (tidigare Leader Sommenbygd) att bli del av Leader Folkungaland. Aneby, (tidigare Leader Sommenbygd) kommer att ansluta sig till Leader Astrid Lindgrens Hembygd. Leader Vättern kommer inte längre att utgöra ett Leaderområde, då Leader inte längre kommer att finansieras av Havs- och Fiskerifonden. Dock har Leaderkansliet och strategiskrivarna i Västra Småland fört dialog med Leader Vättern samt övriga angränsande områden om hur vi kan förvalta goda erfarenheter från Vätternprogrammet och fortsätta arbetet med Västra Smålands nya landsbygdsområden i framförallt sydöstra Vättern (Gränna och Visingsö).

LAG Västra Småland välkomnar våra nya landsbygdsområden i öst, och noterar att verksamheter som rör fisk och fiske, besöksnäring, friluftsliv, och hamnutveckling, vilka är Vätterstrategins sk. "åtgärdsområden"¹⁸ går att stödja och genomföra inom ramarna för våra Insatsområden (4.3).

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

Behov och utvecklingsmöjligheter

1. Behov: Den goda gemenskapen och delaktigheten inte självklara för alla. Föreningsliv, natur- och kultur, fritidsaktiviteter, folkhälsa/friskvård, mötesplatser och service mm. kan förbättras.

¹⁸ Vi har använt oss av Strategin för utveckling i och runt Vättern 2021-2027 vid skrivningen av Strategin för Leader Västra Småland. <https://www.vattern.org/wp-content/uploads/2021/06/Strategi-f%C3%B6r-utveckling-i-och-runt-V%C3%A4ttern.pdf> Senast besökt 2021-09-30

Utvecklingsmöjligheter: Att ge fler (unga, utlands födda, nyinflyttade) tillträde till, och bli delaktiga i den attraktivitet och livskvalitet som finns i Leader Västra Småland.

I begreppen delaktighet och livskvalitet ryms även invånares demokratiska rättigheter och möjligheter att påverka utveckling i området där de lever och verkar.

2. Utmaning/behov: Länet och Leader Västra Smålands näringslivsstruktur/kultur är ensidig. Den behöver diversifieras.

Utvecklingsmöjlighet: Att nyttja erfarenhet och kunskap om företagandet och sprida entreprenörsandan. Att tillvarata potentialen i att diversifiera bl.a. de gröna/blå näringarna mot t.ex. besöksnäring. Att stötta de kulturella och kreativa näringarna samt socialt företagande. Att nyttja begreppet hållbarhet som en resurs i utvecklingsarbetet.

Enligt lantbruksbarometern 2021 upplever 48% av lantbruksföretagarna god eller mycket god lönsamhet och många tror att lönsamheten kommer öka i framtiden. Intresset för lokalproducerad mat har ökat under senare år, och konsumenter vill, i högre grad än tidigare veta hur maten producerats, och var den kommer ifrån.¹⁹

Intresset för närodlat har ökat närmast explosionsartat. Ett exempel är de sk. Reko-ringarna där producenter säljer livsmedel och produkter direkt till konsument.²⁰

Den Nationella Livsmedelsstrategin mot 2030 betonar att den inhemska livsmedelsproduktionen måste öka. Livsmedelskedjan behöver säkras så att landet blir mer robust inför olika typer av samhällskriser och handelshinder.²¹

Primärproduktionen utgör grunden i en stark livsmedelskedja. Den dominerande primärproduktionen i Jönköpings län består av mjölk och kött men även frukt, fisk, ägg och honung. En stor andel betesmarker och vallodling ger Jönköpings län goda förutsättningar för mjölk- och köttproduktion och länet hamnar på kartan som en del av Sveriges mjölkbälte. Naturen ger också goda förutsättningar för klimatmässigt hållbar köttproduktion.

¹⁹ Framtidsspaning Hushållningssällskapet, 2021

²⁰ Beställningar görs via sociala medier och utlämning sker på en särskild plats med jämna mellanrum. I Jönköpings län startade de första ringarna 2018 och 2021 finns det ett tiotal i olika kommuner. Antalet konsumenter inom REKO ringarna ökade i Sverige under 2020 från 500 000 till 800 000. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/jonkoping/rekoringar-frodas-i-pandemin-producenter-kan-utveckla> Publicerad 7 april, 2021.

²¹ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2017/01/prop.-201617104/>

Länet har dessutom ett geografiskt bra läge med nära till flera slakterier vilket ger köttproducenterna möjligheter att förhandla med flera olika aktörer.²²

Framtidens gårdar kommer att vara mycket stora, och specialiserade på en produkt eller mindre till mellanstora gårdar som har flera produktionsinriktningar. Nya kriser kommer att uppstå. Att ha större diversitet i verksamheten minskar sårbarheten.²³ Det klassiska jordbruket kommer att utmanas av nyfikna och driftiga lantbrukare som kanske både satsar på perenna grödor, jordhälsa och så kallat regenerativt jordbruk. Nya grödor både för humankonsumtion och till djurfoder kommer också att bli vanligare. Samtidigt kan klassiska kunskaper som mekanisk ogräsberedning och att ha en riktigt bra växtföljd vara avgörande för att lyckas med sitt lantbruk och öka produktionen när vissa kemikalier förbjuds.²⁴

I visionen för den regionala skogsstrategin för Småland – ”Smålands skogar får värden att växa” beskrivs de småländska skogarna som mångsidiga ”*vad gäller trädslag, naturtyp, värden och användningsområden. Vi vill fortsätta ha en variation av olika typer av skog för olika användningsområden. De värden som kommer från skogen ska fortsätta växa. Förutom själva tillväxten så avses produktionsvärden, naturvärden och upplevelsevärden.*”

Skogen, ”det gröna guldets” kommer att skapa arbetstillfällen inom allt från forskning och teknik till industri och turism. Kunskapen kring skogens klimatnytta kommer att driva utvecklingen mot bioekonomi, och skogsbruket kommer med största sannolikhet att bli mer varierat än idag med fler inkomstgrenar och andra brukningsmetoder. Skogen är en förnybar resurs vilket är viktigt för klimatarbetet när kol och olja ska ersättas med förnyelsebara alternativ.

För att kunna driva eller arbeta i framtidens jord- och skogsbruk behövs en bredd i kompetens som behärskar olika typer av produktionsinriktningar och som ser och kan bemästra helheten i systemen. Mer avancerad kunskap kommer att efterfrågas inom ”traditionellt” jord- och skogsbruk och entreprenörskap, men också inom strategi och analys, ny teknologi och digitalisering.

²² Regional Livsmedelsstrategi för Jönköpings län 2030, Meddelande 2019:17, Länsstyrelsen i Jönköpings län.

²³ Framtidsspaning Hushållningssällskapet, 2021

²⁴ Framtidsspaning Hushållningssällskapet, 2021

Enligt en studie från LFR är Jord- och skogsbruk är den del av näringslivet som leder till flest nya jobb när omsättningen i företagen stiger.²⁵

Allt fler brukare ser möjligheten att komplettera jord- eller skogsbruk med boende, aktiviteter och upplevelser inom besöksnäringen: jakt, fiske, mat och dryck häst/djurverksamhet,²⁶ och – sist men inte minst – mat och dryck som är på stark frammarsch.²⁷

Besöksnäringen ses idag som en av världens största och snabbast växande industrier och spelar en viktig roll i regionala ekonomier runt om i världen.

Industrin innefattar inte bara branscher och företag direkt kopplade till besöksnäringen, utan har även stor påverkan på andra typer av branscher och sektorer samt är en integrerad del av samhället och ekonomin genom människors mobilitet; lokalt, nationellt och internationellt.²⁸

Trots att Leader Västra Småland rymmer flera uppskattade besöksmål och mötesplatser, ser vi en stor och outnyttjad potential i att ytterligare utveckla besöksnäring och upplevelser kopplade till landsbygdens natur och kultur och de gröna/blå näringarna.²⁹ Detta gäller inte enbart besökare från andra delar av Sverige, eller från utlandet. Inte minst under Covid19-pandemin har de boende själva nyttjat möjligheten att idka friluftsliv, uppleva natur och kultur på nära håll och semestra hemma.

Besöksnäringen är nära förbunden till attraktivitet, natur- och kulturupplevelser och friluftsliv. Här ska nämnas att vi ser klara kopplingar inte bara till de gröna/blå näringarna, utan också bl.a. till de kulturella och kreativa näringarna, som har kultur och kreativa processer som affärsidé. Det är näringar som växer i hela Sverige, som stärker regionernas utveckling och attraktionskraft och som ofta är dörröppnare till nya marknader.

²⁵ Det gröna näringslivet i Jönköpings län och dess betydelse för samhället – en delrapport om Jönköpings län, LRF, 2016, <https://www.lrf.se/globalassets/dokument/politik--paverkan/tillsammans-far-vi-landet-att-vaxa/joenkoeping-dgn-uppslag.pdf>

²⁶ Jönköpings län är hästtätt, och 10 hästar genererar ett heltidsjobb.

²⁷ Sveriges Gröna Näringar, Fakta 2009, LRF och Skogs- och lantarbetsgivarförbundet och Det Gröna Näringslivet 2020: <https://www.lrf.se/om-lrf/mer-om-lrf/det-grona-naringslivet/> Senast besökt 2021-08-11

²⁸ Saarinen, J. (2007). Tourism in Peripheries: The Role of Tourism in Regional Development in Northern Finland. I Müller, D.K & Jansson, B. (reds.). Tourism in peripheries. Perspectives from the North and South. Oxfordshire: CAB International & Page, S.J. & Connell, J. (2014). Tourism: A Modern Synthesis. Uppl. 4. Andover: Cengage Learning EMEA.

²⁹ Här finns bl.a. potential för verksamheter knutna till Vättern och andra sjöar, t.ex: hamnutveckling i bl.a. Gränna, Visingsö och Röttle by, utveckling av sportfiske och fisketurism, samt besöksnäringens verksamhet inom Biosfärområdet Östra Vätterbranterna.

Pandemin har dessvärre haft negativa konsekvenser på besöksnäringen i termer av besöksnätter och omsättning. I ett pressmeddelande i juni 2021 meddelar Region Jönköpings län, och deras helägda bolag Smålands Turism att de nu kraftsamlar för att stärka besöksnäringen. Verksamheterna kopplas bl.a. till nya gröna jobb, attraktivitet och service på landsbygden, bo-leva-verka, civilsamhällets roll och tillvaratagandet av natur- och kulturmiljöer. Samtliga komponenter återfinns i RUS, Regional Utvecklingsstrategi för Region Jönköpings län och sammanfaller mycket väl med innehållet i Leader Västra Smålands Strategi.

Besöksnäringen, liksom de gröna/blå näringarna och andra relaterade näringsverksamheter bidrar, så väl positivt som negativt, till miljömässig, ekonomisk och social förändring på en plats. Det är viktigt att hitta en balans mellan strävan efter ekonomisk tillväxt och social och miljömässig hållbarhet.³⁰

Hållbarhet är en omistlig aspekt av entreprenörskap i alla dess dimensioner, och innebär en hävstång och en resurs i framtidens Leader Västra Småland.

Ytterligare en utvecklingsmöjlighet och potential inom Leaderområdet Västra Småland är för LAG och partnerskapet att tydligare stötta s.k. socialt företagande. Den gemensamma drivkraften för sociala företag är att skapa innovativa lösningar på samhällsutmaningar. Den egna ekonomiska vinsten står inte i centrum. Målet för sociala företag är att bidra till ett samhälle som inkluderar och är hållbart.³¹

3. Behov: Vårt Leaderområde (LAG, partnerskapet och projektaktörer) behöver mer kunskap om långsiktig hållbarhet. Konkreta åtgärder måste vidtas för att Leader Västra Småland ska bli klimatsmarta och mer långsiktigt hållbara ur ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv.

Utvecklingsmöjligheter: Att möta oron för konsekvenserna av icke-hållbara livsstilar och beteenden med kunskap om hållbara och klimatsmarta alternativ och konkreta åtgärder där vi drar vårt strå till stacken från den lokala nivån.

³⁰ "Besöksnäringens roll för regional utveckling" Ett nedslag i Jämtland-Härjedalen, Annika Jonsson & Robert Pettersson m. hänvisning till Wall-Reinius & Heldt Cassel 2019 ETOUR Rapport 2020:I

³¹ Kännetecken för sociala företag är att (1) affären är ett medel för att skapa samhällsnytta; (2) resultat mäts i samhällsnyttiga mål; och (3) det mesta av överskottet går tillbaka till verksamheten. <https://tillvaxtverket.se/ampnesomraden/affarsutveckling/socialt-foretagande/vad-ar-socialt-foretagande.html>. Senast besökt 2021-07-30. Coompanion är en av de aktörer som har omfattande kunskap och erfarenhet inom området "socialt företagande" i vårt län.

4. Behov: Organisatoriska, geografiska och sociala/kulturella gränser behöver öppnas mot omvärlden för att människor ska känna ökad delaktighet, upptäcka sammanhang, resurser, aktörer och nätverk i Leader Västra Småland, men även i andra regioner i Sverige och Europa.

Utvecklingsmöjligheter: Höja kunskapen om temaområden, men också hur saker och ting och personer/resurser hänger ihop. Tillvarata resurser och förmågor i vårt område och i omvärlden, så att de kan samverka och bilda nätverk.

I arbetet med strategin har gränser (organisatoriska såväl som geografiska) nämnts som hinder för (lokal) utveckling. Organisatoriska gränser mellan t.ex. myndigheter beskrivs som ”stuprör” som inte kommunicerar med varandra. Det är svårt för den som har en projekt- eller verksamhetsidé att hitta rätt i skogen av resurser och aktörer som finns på den regionala arenan. En risk är att idégivare inte tar del av nätverk och andra resurser som finns på andra håll i Leaderområdet, i länet, regionen eller på någon annan plats i Europa.

Vi vill medverka till kunskapshöjande åtgärder, och inspirera till samverkan med flera i närområdet, regionen och i andra delar av Europa, och ge de boende ökad möjlighet att medverka till en hållbar utveckling av landsbygden.

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Västra Småland är levande och hållbar landsbygd där alla får plats och nya rötter gror.

En levande landsbygd där alla invånare har möjlighet att utvecklas, försörja sig och har en meningsfull fritid. Vår landsbygd utvecklas på ett hållbart sätt så att områdets resurser bevaras för kommande generationer. Utanförskapet har minskat och vi har börjat ta tillvara alla de möjligheter som ges när människor med olika bakgrund, från olika åldersgrupper och kulturer möts. Leader Västra Småland skapar en grund där idéer kan få fäste, gro och utvecklas.

4.2 Mål

Under 2023-2027 har Sverige valt att tillämpa Leader genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu).³²

Insatserna inom Leader ska stärka den lokala befolkningens tillgång till infrastruktur och förbättra levnadsvillkor inklusive fritid, kultur och förutsättningar för attraktivt boende och företagsutveckling. Leader kan stödja projekt som investerar i det lokala näringslivet, attraktiva boendemiljöer, kultur, värdefulla natur- och kulturmiljöer, initiativ för smarta byar och samhällen (smarta landsbygder), bioekonomi och klimatomställningar eller liknande temaområden som är viktiga för landsbygdernas utveckling.

Där det är relevant kan Leader stödja lokala insatser för att utveckla kustsamhällen, den lokala fiskenäringen, vattenbruk, fisketurism eller vattenmiljön. Leader kan även stödja projekt som stärker jämställdhet, integration, arbetsmarknaden eller land-stad-relationen.

Leaderåtgärdens specifika roll är att utveckla landsbygden och motsvaras av Ejflus åtgärdsområde h: ”Främja sysselsättning, tillväxt, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.”³³

Ett par av de strategier som påverkat formuleringen av målen är: Regional Utvecklingsstrategi (2020-2035), Livsmedelsstrategin 2030 (Region Jönköpings län), Regional Handlingsplan för Landsbygdsprogrammet och havs och fiskeriprogrammet (2014-2020), Länsstyrelsen i Jönköpings län. Smålands Skogar får värden att växa – Regional Skogsstrategi för Småland, Smart Specialiseringsstrategi 2035 (Remissversion maj 2021 från RJL),

³² Ejflu har följande allmänna mål: 1. Främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor för livsmedelstryggheten. 2. Stödja miljövard och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål. 3. Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.

³³ Vi ser klara kopplingar till andra strategier och program, som samspelar med flera av jordbruksfondens särskilda mål på den lokala nivån t.ex livsmedelstrygghet (a); främja jordbrukets konkurrenskraft och marknadsorientering (b); underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden (g) och jordbrukets svar på samhällets krav på livsmedel och hälsa, säkra, näringsrika och hållbara livsmedel och att minska matsvinnet (i).

Strategi för utveckling i och runt Vättern 2021-2027, Leader Vättern och 19:18 Klimat- och energistrategi för Jönköpings län,

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Vi ser dessutom Agenda 2030 som en röd tråd i våra mål, insatsområden och bedömningskriterier.

Vårt bidrag till landsbygdens utveckling i regionen och i ett större europeiskt sammanhang utkristalliserats i våra övergripande mål (nedan) och insatsområden (4.3).

1) STÄRKT ATTRAKTIVITET/GOD LIVSKVALITET OCH DELAKTIGHET

Målet är att boende i området, nyinflyttade och tillfälliga besökare upplever att området är attraktivt, och att de som lever, verkar och bor i vårt område känner sig delaktiga i landsbygdens utveckling. Utbudet av kultur, natur, fritidsaktiviteter, besöksmål, föreningsliv, mötesplatser, service mm. ska bibehållas, kompletteras och öka. Åtgärder som främjar folkhälsa och friskvård ska uppmuntras.

2) ENTREPRENÖRSKAP – NYA FÖRETAG, TJÄNSTER OCH PRODUKTER

Målet är att nya företag/tjänster och produkter skapas – framförallt inom de gröna näringarna, besöksnäringen, inom socialt företagande liksom inom de kulturella och kreativa näringarna. Målet innefattar även diversifiering och utveckling av redan befintliga företag, tjänster och produkter, liksom cirkularitet och långsiktig hållbarhet i både befintliga och nya produkter och tjänster.

3) LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR UTVECKLING OCH KLIMATFOKUS

Målet är att utifrån det lokala perspektivet dra vårt strå till stacken och bidra till att aktörer inom trepartnerskapet och samtliga våra projekt blir mer långsiktigt hållbara och klimatsmarta. Målet innefattar också resiliens – dvs beredskap och förmåga till anpassningar till bl.a. klimatförändringar och risker.

4) KUNSKAPSHÖJNING, INSPIRATION OCH NÄTVERK

Målet är att vi som bor, lever och verkar i Leader Västra Småland skall få tillgång till ökad kunskap om omvärlden och lokala/regionala förutsättningar/resurser. Detta skall leda till ett bättre nyttjande av de förutsättningar, resurser och förmågor som finns i området, så att vi kan skapa mervärde och komplettera det som redan sker. Målen (indikatorerna) rymmer även nya och bevarade nätverk.

För koppling mellan mål-insatsområden och indikatorer samt globala hållbarhetsmål inom 2030 se introduktionen i Stycke 4.4 nedan.

4.3 Insatsområden

Denna strategi, insatsområden och målsättningar genomsyras av samverkan i olika faser av framtagningsprocessen, genomförande och uppföljning av strategin. Den bygger på Leadermetoden och dess grundpelare, dvs. trepartnerskap, underifrånperspektiv, nätverkande, långsiktighet och överförbarhet.

LAG samarbetar med det bredare partnerskapet, och uppmuntrar till nya verksamheter och projekt som följer strategins interventionslogik från behovsanalysen och SWOT workshoppar, semistrukturerade intervjuer och enkäter (3.3 samt Bilaga 2), via målsättningar (4.2), insatsområden (detta stycke, 4.3) och uppföljning och utvärdering (kapitel 7) som sker kontinuerligt bl.a. med hjälp av indikatorer och målvärden (4.4), som mäter måluppfyllelse.

LAG och partnerskapet har en betydelsefull roll som inspiratörer, kommunikatörer, koordinatörer och brobyggare mellan olika aktörer.

En viktig förutsättning för att målen skall kunna nås är att strategin utgår från behovsanalysen och att hela logiken är väl förankrad i det breda partnerskapet (detta grundläggande arbete beskrivs i kapitel 2), liksom hos LAG och LAGstyrelsen.

LAG och andra aktörer i det bredare trepartnerskapet samarbetar enligt Leadermetoden för att generera och genomföra projekt som faller inom ramen för de fyra insatsområdena, målen och indikatorer/målvärden.

Exempel på projektområden har angetts inom varje insatsområde nedan, som en källa till inspiration och exempel.

1. Attraktivitet, livskvalitet och delaktighet

Vi som bor i Leaderområdet Västra Småland upplever att det är lugnt och tryggt att leva här. Vi har vacker natur, rik tillgång till friluftsliv och föreningsaktiviteter och den goda gemenskapen framhålls som en styrka. Genom Leader Västra Småland vill vi skapa förutsättningar för att fler ska tycka att det är attraktivt att bo, leva och verka i vårt område oavsett ålder, bakgrund, kön och olika förmågor. Vi vill förmedla den positiva bilden och de värden som finns i vår hembygd. Leader Västra Småland ska vara en plats som har något för alla som bott här länge, nykomlingar, såväl som till mer tillfälliga besökare.

Detta och övriga insatsområden relaterar direkt till behovsanalysen, som i sin tur är ett resultat av SWOT workshoppar, semistrukturerade intervjuer och enkäter och annat material (se kapitel 2).

Behovsanalysen visar på att den goda gemenskapen och delaktigheten inte självklara för alla. Föreningsliv, natur- och kultur, fritidsaktiviteter, folkhälsa/friskvård, mötesplatser och service mm. kan förbättras.

Möjligheterna ligger i att ge fler (unga, utlandsfödda, nyinflyttade) tillträde till, och bli delaktiga i den attraktivitet och livskvalitet som finns i Leader Västra Småland. I begreppen delaktighet och livskvalitet ryms även invånares demokratiska rättigheter och möjligheter att påverka utveckling i området där de lever och verkar. Här identifierar LAG också möjligheten att surfa på ”den nya gröna vågen”, och visa på och förstärka attraktiviteten i våra bygder.

Målen är att boende i området, nyinflyttade och tillfälliga besökare upplever att området är attraktivt, och att de som lever, verkar och bor i vårt område känner sig delaktiga i landsbygdens utveckling.

Målen uppnås genom att nya verksamheter och projekt genomförs inom bl.a. följande områden: nya, såväl som kompletterade och utvecklade verksamheter som inspirerar och stöttar föreningsliv, kultur, innovation, mötesplatser, arbetsplatser (t.ex co-workingplaces på landsbygd), friluftsliv, natur och landskap (inkl. fiske, båttrafik, renovering av bryggor, besöksmål, hamnutveckling,³⁴ mm.), boende och service, värdschap och mottagande, delaktighet, brobyggande mellan generationer, att minska det digitala utanförskapet, folkhälsa/friskvård, m.fl.

2. Entreprenörskap

I vår region har vi en stark och stolt tradition och välgrundad kunskap inom entreprenörskap, i synnerhet inom den tillverkande sektorn. Under 2023-2027 vill vi nyttja entreprenörsandan i området för att stötta nya företag, tjänster och produkter.

Detta och övriga insatsområden relaterar direkt till behovsanalysen, som i sin tur är ett resultat av SWOT workshoppar, semistrukturerade intervjuer och enkäter och annat material (se kapitel 2).

Behovsanalysen visar på att länet och Leader Västra Smålands näringslivsstruktur/kultur är ensidig. Den behöver diversifieras.

Möjligheterna ligger i att nyttja erfarenhet och kunskap om företagandet och sprida entreprenörsandan. kunskapen som finns om företagande och närvaron av förebilder inom näringslivet för att locka unga och andra grupper (kvinnor, nya medborgare, m.fl.) till eget företagande.

Målen är nya företag, tjänster och produkter, diversifiering och utveckling av redan befintliga företag, tjänster och produkter, cirkularitet och långsiktig hållbarhet i både befintliga och nya produkter och tjänster.

³⁴ Med hamnutveckling avses bl.a. service och faciliteter för fritidsfiske, yrkesfiske, vattenburet friluftsliv och övrigt båtliv, liksom för besökare i hamnområden. Verksamheter kan handla om t.ex. rampningsmöjligheter för båtar, parkeringsplats för bil och trailer och tillfälliga angoringsbryggor. Även hamnarnas arbete med miljö och hållbarhet kan behöva stötta framgent. Erfarenhetsutbyte mellan Vätterns hamnar kan främja utveckling av service och faciliteter på ett kostnadseffektivt sätt. Renovering och underhållsarbete i hamnarna bör dock inte genomföras i projektform, utan ingå som en ordinarie del av förvaltningen av hamnområdet. Källa: Strategi för utveckling i och runt Vättern 2021-2027. <https://www.vattern.org/wp-content/uploads/2021/06/Strategi-f%C3%B6r-utveckling-i-och-runt-V%C3%A4ttern.pdf> Senast besökt 2021-10-04.

Målen uppnås bl.a. genom att stödja projekt och verksamheter från alla näringslivets sektorer. Särskilt angeläget är det att diversifiera och komplettera verksamheter inom de gröna/blå näringarna och att uppmuntra till nya idéer inom besöksnäringen och/eller tjänstesektorn. Vi vill också stötta projekt och idéer inom socialt företagande liksom företag inom de kulturella och kreativa näringarna.

Andra verksamheter som bidrar till att målsättningen för detta insatsområde uppnås är Leader Västra Smålands stöd till: fler företagsidéer, produkter och tjänster som uppmuntrar kvinnors, ungdomars och utlandsföddas entreprenörskap, cirkulär ekonomi, biomimik,³⁵ social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet, och samhällsentreprenörskap.

Ytterligare exempel på åtgärder som bidrar till att uppnå målen är: att uppmuntra och stödja projekt från alla branscher som binder samman flera leverantörer i värdekedjan. Inom livsmedelssektorn kan det t.ex. handla om att säkerställa bibehållen eller ökad hållbarhet/cirkularitet, säkerhet och lönsamhet i kedjorna: “från sjö till bord” eller “från jord till bord”.³⁶

Vi vill dessutom uppmuntra till ökad hållbarhet och cirkularitet i nya och befintliga produkter.

3. Långsiktigt hållbar utveckling och klimatkfokus

Betydelsen av en långsiktigt hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling har blivit alltmer påtaglig, och uppmärksamhets på alla nivåer i samhället och i politiken: globalt, nationellt, regionalt och lokalt. Under senare år har uppmärksamheten riktats framförallt mot klimatfrågan. Vad kan partnerskapet, LAG och projektaktörerna i Leader Västra Småland göra för att bli mer klimatsmarta?

I dagsläget har vi inte alla svaren, men vi vill dra vårt strå till stacken! Vad beträffar den långsiktigt hållbara utvecklingen kommer vi att ta stöd i Agenda 2030 och de 17 målen för global utveckling.³⁷

³⁵ Biomimik eller biomimetik är ett förhållandevis nytt begrepp som handlar om att inspireras av naturen för att skapa innovationer. Kardborrebandet är ett exempel på en produkt som utvecklats med *Arctium* – växter inom kardborresläktet, som modell.

³⁶ Här finns en tydlig koppling till mål för global utveckling nummer 12: ”Hållbar konsumtion och produktion”, som är ett av de viktigare målen för resursintensiva länder som Sverige.

³⁷ Liksom i strategins övriga delar kopplar vi även i detta insatsområde till det som redan görs i Jönköpingsregionen. Länsstyrelsen i Jönköpings län har i bred samverkan med andra aktörer i länet tagit fram en Energi- och klimatstrategi som kan tjäna som underlag för kunskap och inspiration i LAG och i partnerskapet.. 2019:18 Klimat- och energistrategi för Jönköpings län, Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Detta och övriga insatsområden relaterar direkt till behovsanalysen, som i sin tur är ett resultat av SWOT workshoppar, semistrukturerade intervjuer och enkäter och annat material (se kapitel 2).

Behovsanalysen visar på att vårt Leaderområde (LAG, partnerskapet och projektaktörer) behöver mer kunskap om långsiktig hållbarhet. Konkreta åtgärder måste vidtas för att Leader Västra Småland ska bli klimatsmarta och mer långsiktigt hållbara ur ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv.

Möjligheterna ligger i att möta oron för konsekvenserna av icke-hållbara livsstilar och beteenden med kunskap om hållbara och klimatsmarta alternativ och konkreta åtgärder där vi drar vårt strå till stacken från den lokala nivån.

Målen inom detta område är att samtliga våra projekt blir mer långsiktigt hållbara och klimatsmarta och att områdets resiliens – dvs beredskap och förmåga till anpassningar till bl.a. klimatförändringar och risker ökar.

Målen uppnås genom att inspirera till och stötta projekt som fokuserar på bl.a. nya samåkningsåtgärder/kollektiva, klimatsmarta transportlösningar på landsbygden, minskat matsvinn, det cirkulära samhället, resiliens - dvs. beredskap för att göra anpassningar till t.ex. ett förändrat klimat och/eller förebygga och hantera kriser inom bl.a. livsmedelsproduktion, klimatsmart och giftfri livsmedelsproduktion, hållbart skogsbruk, invasiva arter, pollinering/pollinatörer, att bibehålla ängsmarker, våtmarker, klimatsmart och hållbar besöksnäring, biologisk mångfald (artrikedom), vattenkvalitet, osv.

Långsiktigt hållbar utveckling och klimatfokus är både ett särskilt Insatsområde och en s.k. Övergripande princip, med anledning av att vi särskilt vill lyfta fram betydelsen av att ta hänsyn till de globala målen och att ha klimatfokus i vårt program. Under 2023-2027 kommer det att finnas särskilda kriterier som gäller Agenda 2030 och klimatfokus som måste beaktas i projektansökningarna såväl som i LAGstyrelsens urvalsprocess. Kriterierna utgör också verktyg för att styra projekt och verksamheter mot mål och måluppfyllelse.

4.

Vi vill tillvarata de förmågor, resurser och förutsättningar som finns i vårt område. Människor som bor och lever i Leader Västra Småland ska ha möjlighet att bidra till och dra nytta av de möjligheter, nätverk och resurser som finns i andra delar av Jönköpingsregionen och i övriga Sverige och Europa. För att detta ska bli möjligt vill vi verka för kunskapsutveckling och inspiration om tillgängliga resurser, verksamheter och sammanhang i det lokala, regionala och globala samhället.

Insatsområdet innehåller verksamheter som tillvaratar och utvecklar förmågor genom omvärldsspaning, lokala och regionala arenor, kommunikation, kunskapshöjande projekt som spänner över lokala såväl som större organisatoriska/geografiska eller tematiska områden.

Hela trepartnerskapet ska samverka för att komplettera och skapa mervärde utifrån våra lokala förutsättningar i synergi med andra aktörer i övriga regionen, i andra Leaderområden i Sverige och i Europa, etc.

Behovsanalysen visar på att organisatoriska, geografiska och sociala/kulturella gränser behöver öppnas mot omvärlden för att människor ska känna ökad delaktighet, upptäcka sammanhang, resurser, aktörer och nätverk i Leader Västra Småland, men även i andra regioner i Sverige och Europa.

Möjligheterna ligger bl.a. i att höja kunskapen om temaområden, men också hur saker och ting och personer/resurser hänger ihop och att tillvarata resurser och förmågor i vårt område och i omvärlden, så att de kan samverka och bilda nätverk.

Målen inom detta område är bättre nyttjande av de förutsättningar, resurser och förmågor som finns i området, så att vi kan skapa mervärde och komplettera det som redan sker. Indikatorerna och målvärdena rymmer även nya och bevarade nätverk.

Målen uppnås genom att inspirera till och stötta projekt som fokuserar på bl.a.:

- Kunskapshöjande och inspirationsverksamheter inom övriga insatsområden 1, 2 och 3 ovan. Verksamheter kan också utvecklas av LAG för att utbilda och inspirera LAG medlemmar och övrigt partnerskap och/eller potentiella nya projektägare.
- Kunskapshöjande åtgärder kan vara t.ex. studiecirklar, evenemang, temadagar eller föredrag, kampanjer, mötesarenor, nätverk, kortare utbildningar, studiebesök eller studieresor osv.) i syfte att nyttja de förutsättningar, resurser och förmågor som finns i området för att skapa mervärde och komplettera det som redan sker.
- Projekt kan dessutom handla om att stimulera intresset hos unga för arbete inom de gröna/blå³⁸ näringarna, kultur/kreativa näringar och/eller besöksnäringen, att inspirera flickor och kvinnor till arbete inom t.ex. industrin eller andra mansdominerade arbeten, ”byta-jobb projekt” för redan anställda, osv. Ytterligare ett fokusområde för projekt skulle kunna vara samverkan med skolorna i området kring olika teman, t.ex. hållbar utveckling och klimat. Förstudier inom olika teman för att testa och utveckla en projekt- eller verksamhetsidé ryms också i detta insatsområde.

4.4 Indikatorer och målvärden

Indikatorer som relaterar till Insatsområde 1. Stärkt attraktivitet, god livskvalitet och delaktighet:

N.06: Nya fritids och kulturverksamheter

L.13: Bevarade fritids- och kulturverksamheter

L.14: Bevarade mötesplatser

L.46: Restaurerade natur- och kulturmiljöer

L.50: Nya besöksmål

Hänvisning till ett par aktuella globala hållbarhetsmål inom Agenda 2030:

3. God hälsa och välbefinnande, 10. Minskad ojämlikhet (övergripande), 11. Hållbara städer och samhällen, 15. Ekosystem och biologisk mångfald, 16. Fredliga och inkluderande samhällen (övergripande), 5. Jämställdhet (övergripande), 14. Hav och marina resurser

³⁸ Ex. fiske, bad, vattensporter, båtliv eller akvakultur.

Indikatorer som relaterar till Insatsområde 2. Entreprenörskap:

R.37: Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden

R.39: Utveckla ekonomin på landsbygden

N.01: Nya företag

N.03: Nya produkter

N.04: Nya tjänster

L.19: Diversifierade företag

Hänvisning till ett par aktuella globala hållbarhetsmål inom Agenda 2030:

8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 2. Ingen hunger, 1. Ingen fattigdom, 5. Jämställdhet (övergripande), 10. Minskad ojämlikhet (övergripande), 16. Fredliga och inkluderande samhällen (övergripande)

Indikatorer som relaterar till Insatsområde 3. Långsiktigt hållbar utveckling och klimatfokus

L.36: Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan.

L.38: Nya lösningar på miljö- och klimatproblem

Detta insatsområde har potentiell koppling till samtliga globala hållbarhetsmål, men för att välja några kan nämnas: 15. Ekosystem och biologisk mångfald, 14. Hav och marina resurser, 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 13. Bekämpa klimatförändringar, 5. Jämställdhet (övergripande), 10. Minskad ojämlikhet (övergripande), 16. Fredliga och inkluderande samhällen (övergripande)

Indikatorer som relaterar till Insatsområde 4. Kunskap, inspiration och nätverk

N.07: Nya nätverk och samarbeten

L.07: Utbildningstillfällen

L.31: Utökade nätverk

Hänvisning till ett par aktuella globala hållbarhetsmål inom Agenda 2030:

17. Genomförande och globalt partnerskap, 4. God utbildning för alla, 5. Jämställdhet (övergripande), 10. Minskad ojämlikhet (övergripande), 16. Fredliga och inkluderande samhällen (övergripande)

När vi har valt indikatorer har vi strävat efter att koppla dem så nära målsättningarna och innehållet i insatsområdena som möjligt. Anledningen till varför vi valt just de indikatorer som finns i matrisen nedan bör framgå av vänsterkolumnens målbeskrivning. Som nämnts ovan, har vi också kopplat några av de mest relevanta hållbarhetsmålen till varje insatsområde.

EU:s resultatindikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
2. Fler nya företag/tjänster och produkter skapas. Diversifiering och utveckling av befintliga företag.	2. ENTREPRENÖRSKAP	R.39	Utveckla ekonomin på landsbygden	Antal företag på landsbygden som söker stöd för att utveckla sin verksamhet. Detta inkluderar alla landbyggsföretag så länge inte utvecklingen de genomför i projektet eller investeringen rör primärproduktion. Däremot kan företag räknas med som förädlar råvaror.	14
2. Fler nya företag/tjänster och produkter skapas. Diversifiering och utveckling av befintliga företag.	2. ENTREPRENÖRSKAP /	R.37	Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden	Sysselsättningen ska ha skapats som senast vid projektslut. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	15

Nationella indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
1. Boende i området, nyinflyttade och tillfälliga besökare upplever att området är attraktivt, och att de som lever, verkar och bor i vårt område känner sig delaktiga i landsbygdens utveckling.	1. STÄRK ATTRAKTIVITET, GOD LIVSKVALITET OCH DELAKTIGHET	N.06	Nya fritids- och kulturverksamheter	Antalet fritids- och kulturverksamheter som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. Till exempel kan detta inkludera ungdomsverksamheter, teatergrupper, idrottsföreningar och språkcaféer. Endast antalet olika verksamheter ska räknas. Man ska inte räkna in antalet träffar som de haft eller antalet deltagare som medverkat.	17
2. Fler nya företag/tjänster och produkter skapas. Diversifiering och utveckling av befintliga företag.	2. ENTREPRENÖRSKAP	N.01	Nya företag	Antal nya företag som skapats under projektiden på grund av projektet. Med företag menar vi olika organisationsformer som t.ex. enskild firma, AB och ekonomisk förening.	3

2. Fler nya företag/tjänster och produkter skapas. Diversifiering och utveckling av befintliga företag.	2. ENTREPRENÖRSKAP	N.03	Nya produkter	Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är produkten/erna nya på den svenska marknaden, på den lokala marknaden (leaderområdet) eller endast för den enskilda organisationen? En fysisk produkt är en vara som man kan köpa och ta med hem, men konsumera senare. Till exempel olika matprodukter, souvenirer, kläder och möbler. En digital produkt är en vara som säljaren kan sälja (eller erbjuda gratis) upprepat antal gånger utan att göra om varan på nytt. Till exempel nedladdningsbara filer som e-böcker och guider. Men det kan också inkludera olika mjukvaror och appar om kunden inte är beroende av prenumerationer för att kunna ta del av dem.	4
--	---------------------------	-------------	----------------------	--	----------

2. Fler nya företag/tjänster och produkter skapas. Diversifiering och utveckling av befintliga företag.	2. ENTREPRENÖRSKAP	N.04	Nya tjänster	Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är tjänsten/erna nya på den svenska/lokala marknaden eller endast för den enskilda organisationen? En (fysisk) tjänst är något som man köper och konsumerar ihop istället för att ta med hem. Till exempel hårklippningar, guidade turer och upplevelser samt teaterföreställningar. En digital tjänst är en tjänst som säljaren behöver göra om och anpassa vid varje försäljning. Till exempel sociala media tjänster, webbdesign eller liknande. Hit räknas även olika streamingtjänster då kunden inte äger materialet utan endast har tillfällig tillgång genom någon form av prenumeration på säljarens villkor.	4
--	---------------------------	-------------	---------------------	---	----------

4. Ökad kunskap om omvärlden och lokala/regionala förutsättningar/resurser. Bättre nyttjande av de förutsättningar, resurser och förmågor som finns i området. Skapa mervärde och komplettera det som redan sker.	4. KUNSKAP, INSPIRATION OCH NÄTVERK	N.07	Nya nätverk och samarbeten	Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.	30
---	-------------------------------------	------	----------------------------	--	----

Lokala indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
1) Boende i området, nyinflyttade och tillfälliga besökare upplever att området är attraktivt, och att de som lever, verkar och bor i vårt område känner sig delaktiga i landsbygdens utveckling.	1. STÄRKT ATTRAKTIVITET, GOD LIVSKVALITET OCH DELAKTIGHET	L.13	Bevarade fritids- och kulturverksamheter	Antal fritids- eller kulturverksamheter som har vidareutvecklats och/eller hade upphört om inte projektet genomförts. Det är alltså inte antalet tillfällen som aktiviteterna genomförs eller antalet deltagare de har som ska räknas här.	3

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
1. Boende i området, nyinflyttade och tillfälliga besökare upplever att området är attraktivt, och att de som lever, verkar och bor i vårt område känner sig delaktiga i landsbygdens utveckling.	1. STÄRK ATTRAKTIVITET, GOD LIVSKVALITET OCH DELAKTIGHET	L.14	Bevarade mötesplatser	Antal fysiska eller virtuella mötesplatser som skulle upphört existera om inte projektet genomförts.	3
1. Boende i området, nyinflyttade och tillfälliga besökare upplever att området är attraktivt, och att de som lever, verkar och bor i vårt område känner sig delaktiga i landsbygdens utveckling.	1. STÄRK ATTRAKTIVITET, GOD LIVSKVALITET OCH DELAKTIGHET	L.46	Restaurerade natur- och kulturmiljöer	Antal platser som genom projektet har återskapat och/eller bibehållit natur- och kulturvärden.	2

1. Boende i området, nyinflyttade och tillfälliga besökare upplever att området är attraktivt, och att de som lever, verkar och bor i vårt område känner sig delaktiga i landsbygdens utveckling.	1. STÄRKT ATTRAKTIVITET, GOD LIVSKVALITET OCH DELAKTIGHET	L.50	Nya besöksmål	En fysisk plats som erbjuder en eller flera besöksanledningar och som tillkommit genom projektet.	13
2. Fler nya företag/tjänster och produkter skapas. Diversifiering och utveckling av befintliga företag.	2. ENTREPRENÖRSKAP	L.19	Diversifierade företag	Antal företag som under projektets gång lagt till nya delar i sina företag för att diversifiera sin verksamhet.	14
3. Långsiktigt hållbar utveckling, klimatfokus och stöd i Agenda 2030 bland aktörer och i projekt.	3. LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR UTVECKLING OCH KLIMATFOKUS Samt Insatsområde 1, 2 och 4	L.36	Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan	Antal företag, föreningar eller andra organisationer som inom ramen för projektet genomför insatser för minskad klimatpåverkan. Dessa insatser ska på ett påtagligt sätt bidra till uppfyllandet av de horisontella målen hållbar utveckling och/eller klimat och miljö.	2

3. Långsiktigt hållbar utveckling, klimatfokus och stöd i Agenda 2030 bland aktörer och i projekt.	3. LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR UTVECKLING OCH KLIMATFOKUS Samt insatsområde 1, 2 och 4	L.38	Nya lösningar på miljö- och klimatproblem	En lösning på miljö- och klimatproblem kan till exempel vara att mobilisera eller skapa metoder för energieffektivisering, vatten- och avloppshantering, avfallshantering eller andra produktionsprocesser.	2
4. Ökad kunskap om omvärlden och lokala/regionala förutsättningar/resurser. Bättre nyttjande av de förutsättningar, resurser och förmågor som finns i området. Skapa mervärde och komplettera det som redan sker.	4. KUNSKAP, INSPIRATION OCH NÄTVERK	L.07	Utbildningstillfällen	Antal tillfällen som en utbildning hålls för deltagare. Det kan till exempel vara så att samma utbildning erbjuds vid flera tillfällen till olika grupper av personer, eller att samma grupp av deltagare ses vid flera tillfällen. I båda fallen är det en utbildning som innehåller flera utbildningstillfällen.	33

4. Ökad kunskap om omvärlden och lokala/regionala förutsättningar/resurser. Bättre nyttjande av de förutsättningar, resurser och förmågor som finns i området. Skapa mervärde och komplettera det som redan sker.	4. KUNSKAP, INSPIRATION OCH NÄTVERK	L.31	Uttökade nätverk	Antal nätverk (mellan två eller flera parter) som utökats med nya medlemmar genom projektet som bedöms vara fortsatt aktiva efter projektets slut. Här ingår inte nya nätverk som mäts genom den nationella indikatorn Nya nätverk och samarbeten.	6
---	-------------------------------------	------	------------------	--	---

5 Genomförande

5.1 Kommunikation

Kunskapen om de möjligheter som finns att medverka i utvecklingsarbetet inom Leader är fortfarande låg bland vissa grupper. Önskemål framförs om att få tillgång till exempel beskrivningar av väl fungerande projekt och att få uppdaterad information om ”vad som händer” i området.

I strategiarbetet inför 2023-2027 har vi prövat nya sätt att nå ut, och stimulera dialog om behov, utvecklingsmöjligheter och önskemål från Leader Västra Småland.

Vi vill förbättra kommunikationsarbetet, visa på möjligheterna med att driva projekt för en bredare målgrupp. Kommunikation och dialog med boende och trepartnerskapets aktörer lokalt och regionalt är viktiga i det sammanhanget.

Vi ser Insatsområde 4, och den kontinuerliga kommunikationen med det breda partnerskapets aktörer som en central del i vår dialog och kommunikationsarbete.

En mer tillgänglig och lättläst populärversion av strategin 2023-2027 kommer att tas fram efter det att vi fått beslut om genomförande. Lagstiftningen om tillgänglighet till digital offentlig service enligt lag (2018:1937) följs. Vi använder oss av DIGGs riktlinjer: <https://webbriktlinjer.se> och checklista: **Fel! Ogiltig hyperlänkreferens..**

Under våren 2021 publicerade vi ett magasin om genomförda projekt under perioden 2014-2020. Syftet var framförallt att ge en samlad bild av landsbygdsutveckling inom Leader Västra Småland hittills, och att inspirera och stimulera till fortsatt verksamhet under 2021-2022. Magasinet har distribuerats till kommunerna att delas ut till bl.a. besökare i området och delats ut i samband med ”kaffemoppeturnén”. Alla ledamöter i kommunfullmäktige inklusive ersättare har erhållit trycksaken. Vi kommer att fortsätta sprida magasinet i olika sammanhang under en lång tid framöver, och att hänvisa till den digitala versionen på vår webbplats.

Vi ser både ”kaffemoppeturnén” och magasinet som viktiga verktyg i vår kommunikation, och planerar att genomföra liknande insatser även under de närmaste åren. I övrigt hörsammar vi de önskemål som framkommit om ett mer aktivt kommunikationsarbete kring bl.a. pågående projekt och aktiviteter som sker i Västra Småland, liksom i övriga länet.

Vi kan förbättra kommunikationen på vår webbplats och i sociala medier och kommer att utöka personalstyrkan för att klara det. Vi planerar att anställa en gemensam kommunikatörsresurs på deltid, tillsammans med ett angränsande Leaderområde.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

Med vetskapen om att Leader Västra Småland utgör en lokal och begränsad del i ett större sammanhang, och att vi ensamma inte klarar av att möta alla utmaningar, eller tillvarata samtliga möjligheter, har vi kroat arm med andra i vårt strategiarbete.

De aktörer som vi ser som viktigaste att samarbeta med är, förutom de boende i Leader Västra Småland och LAGs medlemmar, även det ”bredare partnerskapet”.

Då vi tillsammans med olika grupper som utgör partnerskapet för Leader Västra Småland tog fram underlaget för strategin, identifierade vi ett antal personer som inte fanns med i LAGstyrelsen och som i dagsläget i de flesta fall inte arbetar aktivt i Leader Västra Småland. Det rör sig om människor som innehar centrala roller och positioner inom organisationer i ideell, offentlig och privat sektor, och som har kunskap, erfarenhet och ansvar inom olika tematiska- eller politikområden.

I semistrukturerade intervjuer har de två strategiskrivarna fört dialog med dessa personer. Svaren har sammanfattats, och överlämnats till kansliet och LAGstyrelsen.

Syftet är att på bästa sätt relatera de resurser och verksamheter som finns i Leader Västra Småland till andra verksamheter, strategier och aktörer, på den kommunala, men framförallt på den regionala nivån. Detta för att i enlighet

med vårt Insatsområde 4 skapa förutsättningar för kunskapsutveckling samverkan över administrativa, geografiska och sektoriella gränser så att förmågor och resurser som gynnar utveckling i Leader Västra Småland och i regionen tillvaratas och komplementerar varandra.

De aktörer från den offentliga sektorn som finns närmast oss, och som följer strategier är de fyra kommunerna (inklusive politiska representanter). I kommunerna har vi bl.a. fört strukturerad dialog i intervjuer med samtliga landsbygdsutvecklare/samhällsplanerare som svarar för markanvändning och Översiktsplaner. Vi har också inhämtat information om vad som framkommit genom medborgardialogerna som förs i kommunerna (oftast av landsbygdsutvecklare/ samhällsplanerare).

Personal från näringslivskontoren och/eller näringslivsbolagen från alla fyra kommuner samt de lokala Science Park kontoren deltog i en särskild SWOT-dialog och en separat digital workshop hölls med representanter från besöksnäringen i de fyra kommunerna.

Vad beträffar den regionala nivån har vi intervjuat flera personer med olika ansvarsområden vid Region Jönköpings län, Länsstyrelsen, LRF och Länsstyrelsen i Kronobergs län (angående den småländska skogsstrategin). Vi har redogjort för samtliga aktörer och organisationer som ingått i dialogen i kapitel 2 "Strategins framtagning" och i avsnitt 4.2 har vi beskrivit hur vi tänker oss att verksamheten i Leader Västra Småland hör samman med det som sker på regional nivå.

Flera av de personer som vi samtalat med har visat intresse för att få mer kontinuerlig information om Leader Västra Småland och spela en mer aktiv roll i områdets arbete. Vår bild är att de delar uppfattningen om betydelsen av ökad samverkan och komplementaritet i arbetet. Intervjupersonerna har indikerat vilka strategier som finns på framförallt regional nivå, som kan vara intressanta och relevanta för Leader Västra Småland 2023-2027. Vi har också tagit emot och dokumenterat tankar kring några tänkbara projektidéer, där Leader Västra Småland skulle kunna medverka till att genomföra strategier eller delstrategier i t.ex RUS eller den småländska skogsstrategin. Vi uppfattar att merparten av de regionala och lokala aktörer som vi mött i strategiarbetet är intresserade av att delta i kontinuerlig dialog med Leader Västra Småland även framgent.

I Insatsområde 4 "Kunskap, inspiration och nätverk" vill vi skapa utrymme för mer regionövergripande dialog om hur saker och ting hänger samman, och hur vi kan komplettera varandra, samverka och därigenom motverka

resursslöseri och förstärka nätverken och synergier mellan olika aktörer och verksamheter.

Vi vill förbättra kommunikationen, så att Leader Västra Småland och det lokala/regionala partnerskapet kan bli inbjudna till och bjuda in till regionala/lokala arrangemang, dialogmöten och verksamheter som faller inom vår strategi. Vi tänker också att vi ska kunna hänvisa och länka t.ex. projektägare/genomförare i våra projekt till andra aktörer i regionen som arbetar med liknande teman eller projekt.

Vi har mycket goda erfarenheter av samarbete och samverkansprojekt med andra Leaderområden nationellt och inom EU, och vill utveckla det i kommande period.

Kansliet och LAG har ett upparbetat samarbete med Leaderområden (framförallt med "Leader Sydost")³⁹ bl.a genom LUS⁴⁰ och ELARD.⁴¹ Personalen på kansliet deltar i flera fora för samverkan och dialog mellan både grannområdena och andra svenska Leaderområden. Dessa nätverk går bl.a. ut på erfarenhetsutbyte, kompetensutveckling, delade resurser (som t.ex. webbplatser eller personal) och möjliga samarbeten kring teman och gemensamma projekt som kan intressera och gynna flera – t.ex. besöksnäring, de gröna näringarna, de övergripande principerna, osv.

Vi noterar vidare ett (fortsatt) behov av samverkan med andra Leaderområden och trepartnerskapet kring Vättern för att gemensamt stötta utvecklingen runt sjön.

³⁹ Leader Linne Småland, Leader Astrid Lindgrens hembygd, Sydostleader, Leader Kustlandet, Leader Gotland, Leader Folkungaland och Leader Västra Småland.

⁴⁰ En nationell intresseförening (Lokal Utveckling Sverige) för organisationer som arbetar med lokalt ledd utveckling genom leadermetoden.

⁴¹ Det europeiska nätverket European Leader Association for Rural Development ELARD som är det Europeiska nätverket.

5.4 Effekter

De verksamheter och insatser som vi genomför i vårt Leaderområde 2023-2027 avser att komplettera och integreras i övriga verksamheter på regional eller EU-nivå. Det är realistiskt att anta att Leader Västra Småland kan bidra till att stötta och inspirera till nya och kompletterande former av entreprenörskap i vårt förhållandevis ”industridominerade” område. Det är vidare rimligt att förutsätta att vi under 2023-2027 kan medverka till att våra invånare och besökare upplever området som mer inkluderande, tillgängligt och attraktivt. Vidare är vi fast beslutna om att vi genom våra aktiviteter kommer att bidra till att höja kunskapen om vad boende, föreningslivet, den offentliga sektorn och näringslivet kan göra tillsammans för att påverka aspekterna bo-leva-verka på landsbygden i positiv riktning.

Leader Västra Småland har under perioden tillsammans med fyra andra Leaderområden och Högskolan i Halmstad (Mats Holmquist) drivit ett projekt med syfte att utveckla leadermetodens strategiska och praktiska förmåga att skapa ytterligare samhällsnytta, öka det interna lärandet för att stärka leaderområdenas strategiska förmåga och öka det externa lärandet för att implementera och nyttiggöra värdefulla projektresultat, organisera förändringsprocesser som är oberoende av projektmedel.

Genom projektet har LAGstyrelsen och kansliet i Leader Västra Småland medverkat till att utveckla en modell med verktyg för att öka lärande och innovation från leadermetodens resultat som kan överföras till andra leaderområden i Sverige och i EU. Vi har också fått verktyg och arbetsmetoder för att förbättra arbetsmetoder angående lärande och innovation bland projektägare och deras organisationer i vårt leaderområde. Metoder och verktyg som skapats genom projektet är: effektutbildning, effektworkshop, utvecklingscoacher (metoder) samt effektbarometer, effektenkät och en introduktionsfilm⁴² om Leader och hur projekt kan planera för att underlätta och följa upp långsiktiga effekter.

Erfarenheterna från projektet ”Lärande och innovation” kommer att ligga till grund för arbetet med långsiktigt hållbara effekter under perioden 2023-2027.

Utöver det som redovisas i rapporten har behovet av en ”projektutbildning” för potentiella projektägare och andra i det bredare partnerskapet i hur man kan söka och driva Leaderprojekt varit ett förslag som återkommit i samtal i projektgruppen.

⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=VT8XhlfymrY> Senast besökt 2021-08-10

Sammanfattningsvis har LAGstyrelsen och kansliet genom samarbetsprojektet om långsiktiga effekter ökat kunskapen och medvetenheten om betydelsen av långsiktigt hållbara effekter. Vi vill stimulera goda projekt som bidrar till långsiktig hållbarhet.

Vi tillämpar och sprider det lärande som vi fått del av under medverkan i projektet⁴³ både i projekttidédiskussioner och när LAGstyrelsen bedömer projekt.

5.5 Hur främjar strategin innovation?

För oss är det viktigt att begrepp som vi använder i vårt programarbete är konkreta och praktiskt användbara. En praktisk tolkning av begreppet innovation, är att innovation kan ske antingen genom vidareutveckling och förbättring av något som redan finns, eller genom att skapa något som inte funnits tidigare. I vår entreprenörsdrivna region ligger det nära tillhands att logiskt sammankoppla begreppet entreprenörskap med innovation. Om vi får tro den klassiske teoretikern Schumpeter (1883-1950) är den sanne entreprenören också en innovatör. Entreprenörskap är nämligen, enligt Schumpeter, ”kreativ förstörelse” – *entreprenören söker svårigheter, förändrar för förändringens egen skull, tycker om att ta risker.*⁴⁴ Ungefär på samma sätt skulle vi kunna beskriva en klurig småländsk företagare!

Science Park, som är lokaliserat till Jönköping, och kontor i alla länets kommuner arbetar coacher och affärsrådgivare med att stötta och stimulera innovation bland små och medelstora företag. I innovationsprocesser som genomförs av Science Park tillsammans med företagen framhålls bl.a. kunskap om omvärlden och ett engagerat och drivet ledarskap som två av nycklarna. Andra viktiga aspekter som måste integreras är en bredare inkludering och delaktighet av flera i ledningsgruppen och bland medarbetarna och andra aktörer i omgivningen, liksom en tydlig strategi för vad företaget vill med sin process.

⁴³ Holmquist, Mats, *Slutrapport, Lärande och Innovation*, 2021-06-12, Lokalt Ledd Utveckling Halland, Leader Bohuskust och gränsbygd, Leader Linné Småland, Leader Västra Småland, Leader Sjuhärad och Högsolan i Halmstad. Se: <https://lluh.se> under rubriken ”Driva projekt”- ”Långsiktiga effekter av leaderprojekt”. Senast besökt 2021-08-10

⁴⁴ Schumpeter i Swedberg et al. Schumpeter – *Om skapande förstörelse och entreprenörskap* 1994:20

Att avsätta tid och resurser i ett kontinuerligt arbete snarare än vid en punktinsats är en annan, omistlig del av en lyckad innovationsprocess.⁴⁵

En övergripande förutsättning är att samverkan och koppling sker smidigt mellan olika resurser/aktörer i det s.k. ”innovationssystemet” både lokalt och inom regionen. Aktörerna i innovationssystemet ska samverka med företagen och utgå ifrån företagens konkreta utmaningar, för att sedan koppla resurser till den utmaningen.

Här finns flera paralleller till erfarenheterna och slutsatserna från projektet om lärande och innovation, i Leadermetoden och i vår strategi för 2023-2027.

Komponenterna i en lyckad innovationsprocess som nämns ovan återfinns i vår strategi bl.a. inom Insatsområde 1 i form av förbättrat och förnyat serviceutbud för att det ska bli ännu mer attraktivt att leva-bo-verka på landsbygden, i form av nya eller förändrade/förbättrade/diversifierade/mer hållbara företag, produkter och tjänster (Insatsområde 2); Ambitionen att fler skall ges möjlighet att påverka och vara delaktiga i utvecklingen av landsbygden finns med både i de s.k. övergripande principerna och i själva Leadermetoden som genomsyrar allt vi gör. I det fjärde insatsområdet återfinns ”innovationssystemets” aktörer med resurser som kan kopplas till det lokala behovet, liksom kunskapshöjande åtgärder (och lärande) om relevanta teman och frågor.

Varje projekt för sig leder inte nödvändigtvis till effekter och innovation, men många tillsammans utgör en samlad insats, i bästa fall som ett *innovationssystem* där trepartnerskapet - ideell, privat och offentlig sektor - samverkar.⁴⁶

Leader Västra Småland och dess partnerskap - både det snävare där LAGs medlemmar ingår – och det bredare partnerskapet som inkluderar flera aktörer inom föreningslivet, den offentliga sektorn och näringslivet utgör ett innovationssystem. Vår strategi beskriver hur vi vill att det skall fungera för att stödja nya smarta idéer och förbättringar som går att samverka kring i vårt område.

⁴⁵ Slutsatser och erfarenheter från följeforskning i projektet ”Innovation Runway” (2018-2021) vid Science Park i samarbete med JU (JTH och IHH), Jönköping med medfinansiering från bl.a. ERUF, EUs Regionala Utvecklingsfond och RJL. Monica Johansson, Eccola! och Carl Gunnar Karlsson, Incredere.

⁴⁶ Holmquist, Mats, *Slutrapport, Lärande och Innovation*, 2021-06-12, Lokalt Ledd Utveckling Halland, Leader Bohuskust och gränsbygd, Leader Linné Småland, Leader Västra Småland, Leader Sjuhärad och Högskolan i Halmstad. Se: <https://lluh.se> under rubriken ”Driva projekt”- ”Långsiktiga effekter av leaderprojekt”. Senast besökt 2021-08-10

5.6 Övergripande principer

Agenda 2030

Agenda 2030 är en global agenda för förändring mot ett hållbart samhälle. Nyckeln till ett framgångsrikt genomförande av agendan är att det i samhället finns en bred delaktighet i omställningen. Vi i Västra Småland vill dra vårt strå till stacken och inspirera till delaktighet i förändringar som bidrar till ett mer långsiktigt hållbart samhälle. Agenda 2030 inbegriper 17 hållbarhetsmål som omfattar samtliga tre perspektiv som nämns nedan.

Vår strategi för 2023-2027 integrerar samtliga hållbarhetsmål, och vi vill använda Agenda 2030 som ett verktyg och en inspiration i vårt lokala utvecklingsarbete. För att detta ska bli möjligt behöver vi dock själva bli bättre på att förstå och konkretisera innehållet i Agendan och hållbarhetsmålen.

Hållbar utveckling

Ekonomisk, social och miljömässigt långsiktig utveckling hänger samman. Hållbar utveckling förutsätter en effektiv ekonomi men också att resurser brukas utan att förbrukas, en god social sammanhållning och att demokratiska grundvärden respekteras.

I den sociala dimensionen ingår bl.a. sysselsättning, jämställdhet, integration, delaktighet, välfärd och kulturella aspekter. Det handlar också om de boendes möjlighet att känna sammanhang, kunna delta i demokratiska processer och påverka utvecklingen inom området där de lever och verkar.

Den ekonomiska dimensionen innebär att främja den ekonomiska tillväxten för en ökad välfärd. Den innebär samtidigt att stötta innovativa affärsidéer som gynnar och inspirerar till socialt ansvarstagande och som kombinerar ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

För att få den önskade hållbara utvecklingen ska samtliga övergripande principer vägas samman på ett balanserat sätt.

Den miljömässiga dimensionen betyder i Sverige positiv miljöutveckling i enlighet med miljökvalitetsmålen samt god hälsa och livsmiljö.

Klimatförändringarna kräver lokala, regionala, nationella och globala lösningar för att minska klimatpåverkan och för att anpassa samhället till förändrade klimatförhållanden.

Likabehandling och icke-diskriminering

Icke-diskriminering innebär att se människors olikheter som en tillgång, och tillvarata mångfald och människors olika förmågor och förutsättningar. Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter, och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Projekten ska bidra till att främja delaktighet oberoende av kön, etnisk tillhörighet, religion eller övertygelse, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning. Denna övergripande princip är direkt kopplad till Agenda 2030 och mål nummer 10. Minskad ojämlikhet (övergripande) och 16. Fredliga och inkluderande samhällen (övergripande).

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Det nationella målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Med jämställdhet menas en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, jämställd utbildning, jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och jämställd hälsa. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Denna övergripande princip är direkt kopplad till Agenda 2030 och mål nummer 5. Jämställdhet.

De övergripande principerna har beaktats vid **framtagningen** av strategin, genom att personer med expertis inom de olika principerna ovan har involverats i behovsanalysen (intervjuer och/eller workshoppar). Exempel: Agenda 2030 och Hållbar utveckling: intervju med expert samt att miljö och hållbarhet har berörts i samtliga workshoppar som ett hot (klimat och miljöförstörelse bl.a.) och en möjlighet (resiliens t.ex). Intervjupersoner som representerar olika delar av trepartnerskapet har berört olika aspekter: sociala, miljömässiga och ekonomiska. Personer i olika åldrar och från olika grupper med olika behov har bidragit till utformningen av strategin: företagare, föreningsanslutna och representanter för intresseorganisationer, representanter för myndigheter, organisationer och akademin, kvinnor och män, unga och äldre, utlandsfödda, osv.⁴⁷ Vi har arbetat strategiskt för att nå olika grupper i samhället och genomfört workshoppar och intervjuer med hänsyn till jämlikhet, icke diskriminering, tillgänglighet social hållbarhet. Vi har arbetat för att nå olika grupper i samhället och genomfört workshoppar vid många tillfällen för att möjliggöra brett deltagande. Vi har informerat digitalt och ibland även telefonledes för att säkerställa att vi inkluderar och speglar många perspektiv.

⁴⁷ Totalt har cirka 185 personer (85 kv/100 m) i olika åldersgrupper 15-85 år varit delaktiga i dialogmöten/workshops. Enkäten besvarades av 112 personer (56 kv/54 m/2 ej spec.) i olika åldersgrupper. Se kap. 2 för grundlig rapport.

Den snabba omställningen från fysiska till digitala träffar har medfört färre resor än vad som kunde förutsägas i planeringsstadiet (miljömässig aspekt). LAG har dessutom sparat finansiella medel (lokalhyra, fika, resekostnader).

Digitala möten har bidragit till ökad tillgänglighet för deltagarna. Vi har goda och positiva erfarenheter från att ha anordnat, lett och deltagit i digitala verksamheter under pandemin. Vi tar detta med oss in i framtiden, och kommer nu att i högre grad nyttja de fördelar som vi sett, och som bl.a. gynnar miljön, och som dessutom sparar tid för långväga deltagare.

Även under 2023-2027 kommer projektföreträdare att bjudas in för att presentera sin verksamhet vid LAG styrelsernas sammanträden. LAG får på detta sätt ta del av konkreta resultat från genomförda Leaderprojekt. Vi väljer lokala projekt, som bedrivs på den plats där sammanträdet ordnas, för att skona miljön, och betona betydelsen av den lokala förankringen.

Deltagandet och engagemanget hos det breda partnerskapet, liksom den samlade erfarenheten och kunskapen hos många olika aktörer kommer att tillvaratas under **hela genomförandet**. Särskilda utbildningar om Agenda 2030, Hållbar utveckling, Likabehandling och icke diskriminering, tillgänglighet och Jämställdhet mellan kvinnor och män kommer att genomföras för LAG och LAGstyrelsen, men kommer även att vara integrerade i de fyra insatsområdena och, således i projektgenomförandet.

De övergripande principerna har vidare integrerats i skrivningen av varje Insatsområde och mål. Stärkt attraktivitet och delaktighet innehåller t.ex. förslag som syftar till ökad inkludering (likabehandling och icke-diskriminering). Entreprenörskap föreslår särskilda satsningar på kvinnlig företagsamhet och ledarskap (jämställdhet mellan kvinnor och män), unga och utlands födda (likabehandling och icke-diskriminering). Insatsområdet långsiktigt hållbar utveckling och klimatfokus innehåller Agenda 2030 och Hållbar utveckling, och omfattar därmed samtliga Övergripande principer (genom de 17 globala målen). Det fjärde insatsområdet innehåller verksamheter från samtliga tre övriga insatsområden, och integrerar således samtliga övergripande principer.

Genom att vi vinnlagt oss om att integrera samtliga övergripande principer i utformningen av strategin, kommer vi att säkerställa och följa upp att dessa efterlevs även i det praktiska **genomförandet**.

Under 2023-2027 kommer vi i Västra Småland att verka för att höja kunskapen om Agenda 2030, energi- och klimatfrågor både hos LAG, i partnerskapet och bland potentiella projektägare/utförare. I **beslut och genomförande av projekt och verksamheter** ska vi relatera hållbarhetsmålen till enskilda projekt och beslut om stöd och bli bättre på att hänvisa till Agenda 2030 som en verktygslåda i vårt praktiska lokala utvecklingsarbete. Vi vill också satsa på att vara föregångare som ett

klimateffektivt Leaderområde. Hela insatsområdet 3 handlar därför om klimat och miljö och samtliga projekt kommer att bedömas utifrån relevanta globala hållbarhetsmål. Särskilt fokus kommer att läggas på projekt som bidrar till att vi blir mer klimatsmarta.

Vad beträffar LAG är fördelningen mellan män och kvinnor jämn. Vidare vill föreningen eftersträva mångfald i partnerskapet genom att välkomna representation av personer från t.ex. olika åldersgrupper och utomlands födda. Stadgarna säkerställer dessutom representation från ungdomar (under 25 år).

LAGstyrelsen ska ta fram kriterier och poängsystem för att bedöma alla projektidéer med beaktande av de övergripande principerna Hållbar utveckling, Likabehandling och icke-diskriminering och Jämställdhet mellan kvinnor och män. Samma principer gäller för alla tematiska områden 1. Attraktivitet, 2. Entreprenörskap, 3. Kunskap och inspiration och inkluderar ett arbetssätt där hänsyn tas till mänskliga rättigheter och delaktighet, miljö- och klimatpåverkan, ekonomiskt- och socialt ansvarstagande.

Vi är medvetna om att de övergripande principerna är betydelsefulla och oundgängliga komponenter inte bara vid skrivningen av strategin eller vid projektbeslut utan också i genomförande, uppföljning och utvärdering. Vi kommer därför att beakta de övergripande principerna och använda ovan nämnda kriterier och poängsystem såväl vid den löpande uppföljningen av enskilda projekt, som i samband med den övergripande utvärderingen av strategin för Leader Västra Småland 2023-2027 (se kapitel 7).

6 Organisation

6.1 Partnerskapet och föreningen

Den ideella föreningen Leader Västra Småland ska driva Lokalt Ledd Utveckling i det området. Partnerskapet för föreningen består av de fyra kommuner som ingår i Leader Västra Småland: Gislaveds kommun, Gnosjö kommun, Vaggeryds kommun och Jönköpings kommun. Strategin har tagits fram av många aktörer i samverkan. Trepartnerskapet och representationen från samtliga kommuner säkerställs i föreningens stadgar, och formuleras så att kravet blir tydligt för valberedning, styrelse och LAG. Fördelningen mellan män och kvinnor är jämn. Vidare vill vi eftersträva mångfald i partnerskapet genom att välkomna representation av personer från t.ex. olika åldersgrupper och utomlands födda. Stadgarna säkerställer dessutom representation från ungdomar (under 25 år).

I strategiarbetet har vi identifierat behov och önskemål hos LAG och andra i partnerskapet att höja kunskapsnivån om bl.a. Agenda 2030 och hur vi kan bli mer ”klimatsmarta”, hur vi kan nyttja fördelarna med digitaliseringen, och hur vårt Leaderområde kan ta draghjälp av andra initiativ och verksamheter som sker i regionen, nationellt eller i andra Leader och/eller landsbygdsområden i EU.

Kunskapen och dynamiken i LAG och i det bredare partnerskapet kommer att stärkas genom kontinuerliga kunskapshöjande åtgärder och konkret arbete i projekt som fokuserar på t.ex Agenda 2030, delaktighet och inkludering, digitalisering, osv. Vi noterar att det är viktigt att kunskapen sprids till bl.a. potentiella ägare/verksamma i projekten, och att de kunskapshöjande aktiviteterna omfattar ett bredare partnerskap än den snävare LAG (som avser styrelsen och föreningen). Vi kommer att ta hjälp av externa sakkunniga från trepartnerskapet som kan organisera och ansvara för utbildningar, men också av vårt eget bredare partnerskap som vidareförmedlar lärande och kunskap i sina egna led.

Leadermetoden och dess principer utgör hörnstenar i allt vårt arbete. I arbetet med strategin 2023-2027 har vi vid samtliga mötet introducerat deltagarna till metodens principer.

6.2 Föreningens styrelse

Styrelsen har under perioden 2014-2022 bestått av 20 ledamöter (i nuläget 11 kvinnor och 9 män) som representerar trepartnerskapet (i nuläget 4 från offentlig, 8 från privat och 8 från ideell sektor. Det är föreningens stadgar som stipulerar sammansättningen och valberedningens arbete.

LAGstyrelsen utgörs, enligt stadgarna, av 20 ledamöter med följande fördelning: Varje medlemskommun nominerar 5 ledamöter varav en är kommunrepresentant och en bör vara under 25 år samt att i övrigt se till att nedan angivna kriterier uppfylls. LAG-ledamot ska vara medlem i föreningen. Bland de 20 ledamöterna bör det finnas minst fyra ungdomar under 25 år, genusrepresentationen skall vara minst 40/60. I styrelsen ska ingå företrädare som har kompetens inom landsbygdsutveckling och insatsområdena. Vidare skall hänsyn tas till etnicitet. Ledamot i LAGs styrelse skall vara myndig person (18 år).

Medlemskommunerna skall också utse en ersättare till sin kommunrepresentant. Treparterskapet (offentlig, privat, ideell) skall uppfyllas av varje kommun.

Som framgår av stadgarna har målsättningen varit att ha en geografisk och åldersmässig spridning och jämn könsfördelning bland medlemmarna. Fördelningen skall representera området. Det är en utmaning att rekrytera representanter, speciellt från grupperna unga och utlandsfödda.

Valberedningen får utbildning i stadgarna och i den nya strategin. Valberedningens sammansättning ses över och kompletteras inför val av ny styrelse.

Valberedningen utgörs av fem personer. I valberedning skall alla tre sektorerna vara representerade. Den skall vara jämställd, geografisk spridd och ha erfarenhet och kunskap om styrelsearbete och LEADER metod.

Valberedningen tillsätter ledamöter i LAGs styrelse. Varje kommun har representation i valberedningen. Varje år inför årsmöte kontaktas alla ledamöter i styrelsen för avstämning. När en person tillsätts tar vi in information och dokumenterar erfarenhet och kunskap samt intresse kopplat till landsbygdsutveckling. Valberedningen består av 5 personer och en sammankallande. Flera representanter i valberedningen är tidigare LAG ledamöter.

I samband med strategiskrivningen inför 2023-2027 har diskussion förts tillsammans med LAGs styrelse om hur kapaciteten bland representanterna i LAG kan stärkas ytterligare. I den dialogen har betydelsen av LAG medlemmarnas lokalkännedom och breda lokala nätverk, samt kunskap om fonderna betonats.

Kompetensutveckling för anställda och LAGs styrelse ska säkerställas genom kontinuerlig utbildning och uppföljning. Kompetensplan är en viktig punkt vid medarbetarsamtalen. Att behålla och utveckla kompetensen är en förutsättning för att klara arbetet och kvalitetskraven. Tillräcklig kompetens är viktig inte minst i förhållande till måluppfyllelse och koppling till andra insatser, resurser, strategier och aktörer i länet. För att tillgodose den kompetensen vid beredning och beslut kommer adjungerade experter att förstärka LAGs styrelse.

Under tidigare programperiod har utbildningar genomförts av externa kunskapsgivare (t.ex. har handläggare från Länsstyrelsen anlitats för att hålla

föredrag om hållbarhetsperspektivet, en representant från Coompanion har utbildat LAGStyrelsen om socialt företagande, etc.)

Då nya leadmöter i LAGs styrelse rekryteras, utbildas de av kansliet i bl.a. Leadermetodens principer. Dessa utbildningar kommer att fortsätta även under 2023-2027.

Inför och under genomförandet av programperioden 2023-2027 kommer LAGs styrelse och kansliet att ytterligare stärka LAGs kapacitet genom att genomföra utbildningar kring bl.a. de övergripande principerna, Agenda 2030, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, etc.

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Det geografiska området har för programperioden vidgats så att hela Jönköpings kommun undantaget Jönköpings tätort innefattas. Kansliet har under programperioden 2014-2022 haft i genomsnitt en 120% tjänst fördelat på två personer (verksamhetsledare 70% och en administratör 50%). Vi köper in tjänsten ekonomi, bokföring och redovisning från samma företag sedan 6 år tillbaka. Vi får viss administrativ stöttning från Gnosjö kommun i form av växel, it support, möjlighet till bil, utrustning som kontorsmaterial mm.

Vi har också projektanställt personer vid behov för att leda projekt, för att genomföra riktade informationsinsatser (t.ex kaffemoppen, där vi anställde två ungdomar som medarbetare).

Vi kommer att fortsätta att arbeta med samma bemanning som nämnts ovan (VL, admin. och ekonomi), men ser också ett behov av en mer kontinuerlig kommunikationsresurs. Vi planerar därför att dela en kommunikatörstjänst om cirka 40% med angränsande Leaderområde, som även innefattar uppföljning, insamling och rapportering av vissa resultat och måluppfyllelse.

Leaderkontoret planerar för 1,7 heltidstjänster under perioden 2023-2027. Ekonomifunktionen (bokföring och redovisning) som utgör ungefärligen 10% av en heltidstjänst kommer att köpas in även fortsättningsvis.

LAGStyrelsen tillsätter dessutom arbetsgrupper kopplade till specifika uppgifter där LAG medlemmar samarbetar med kontoret. Ett exempel är gruppen för uppföljning och utveckling (se avsnitt 7 nedan).

Kansliets ansvar är att informera om möjligheterna med lokalt ledd utveckling, kommunicera resultat samt stötta projektägare och handlägga ärenden.

Vi har upprättat lednings- och styrdokument som beskriver arbetsfördelning, rutiner för hantering av ansökningar och utbetalningar från Jordbruksverket.

I övrigt ska arbetsordning och ansvarsfördelning regleras och beskrivas, liksom besluts och delegationsordning. Dessa dokument finns redan, men kommer att ses över och uppdateras före beslut i föreningen. Attesträtter regleras i mötesprotokoll. Föreningens arbetsutskott har rollen som arbetsgivare och utskottets ledamöter har ansvar för att ledning och arbetsförhållanden blir tydliga och enkla.

Väl fungerande rutiner förebygger alltför hög arbetsbelastning och stress, och förbättrar förutsättningarna för kvalitetskontroll, de ger också människor befogenheter så att de kan ta ansvar.

Föreningens stadgar kommer att granskas av en grupp personer som är tillsatt för just detta ändamål inför 2023-2027.

Ramar för arbetsbeskrivningar beskrivs i inledningen av stadgarna, men exakta befogenheter och ansvar kommer att beslutas när AU och anställda har tillträtt och när vi fått klara besked om vilka tjänster och kapacitet vi kan förfoga över under 2023-2027.

7 Uppföljning och utvärdering

Vi ser uppföljning och utvärdering som en viktig aspekt. Under 2014-2022 har vi därför ägnat tid och kraft åt just detta från dag ett. Bl.a. har vi tillsatt en särskild arbetsgrupp, ”gruppen för uppföljning och utveckling”, som förutom Verksamhetsledare och administratör består av två kvinnor och två män från LAGs styrelse.

Kanslipersonalen har under 2014-2022 tagit fram rutiner för uppföljning och informerat samtliga projektägare i samband med den utbildning som erbjuds inför projektgenomförande. De projekt som tilldelas medel följs upp och utvärderas kontinuerligt. Uppföljning och utvärdering av projekt och processer samlas in av kanslipersonal och kommuniceras till LAGs styrelse. Sedan cirka 2 år tillbaka har kansliet kontinuerligt bjudit in representanter för genomförda projekt att rapportera på LAGstyrelsens möten.

Genom utvärderingen säkerställer vi bl.a. att Leader, når de lokala och nationella målen, och att genomförandet har skett så effektivt som möjligt

Indikatorer och måluppfyllelse dokumenteras löpande av kansliet och redovisas en gång per år till LAGs styrelse.

Under 2023-2027 kommer vi att fortsätta att utvärdera genomförandet av strategin enligt förordningskrav. LAGstyrelsen kommer att leverera de data som Jordbruksverket behöver för att utvärdera den strategiska planen. Vi kommer dessutom att reflektera över huruvida de indikatorer som vi valt fungerar optimalt över tid, om vi behöver komplettera med ytterligare egna kvalitativa uppföljningsparametrar exempelvis i halvtid, osv. Vi vill säkerställa kopplingen mellan insatsområdena, målen och indikatorerna och kunna göra kompletteringar eller justeringar varhelst de behövs.

Genom uppföljnings- och utvärderingsaktiviteter vill vi också kvalitetssäkra LAGs kapacitet och organisation. Inom LAGs styrelse pågår en kontinuerlig utbildning för att säkra kvaliteten i bedömningar, beslut och uppföljning.

2018 genomförde vi också med hjälp av en extern konsult en s.k. halvtidsutvärdering. Några av rekommendationerna handlade om att:

- utveckla och bredda utbildning och fora för möten och erfarenhetsutbyte bland projektägare/projektaktörer och/eller potentiella projektaktörer;
- ta fram en inspirationsbank med exempel på goda projekt, och göra dem tillgängliga på webbplatsen för Leader Västra Småland;
- prioritera spridnings-och inspirationsarbetet för att uppmuntra fler, nytänkande projekt inom Leader Västra Småland;
- stärka kopplingen mellan projekt och verksamheter lokalt och i länet och
- uppmuntra projektägare och andra aktörer till ett långsiktigt hållbart tänk- så att verksamheter och effekter kan leva kvar bortom projektperioden, när det finansiella stödet upphör.

Ytterligare en aspekt som diskuterades tillsammans med utvärderaren var de övergripande principerna och hur de kunde presenteras för sökanden på ett annorlunda sätt, så att innebörden av kriterierna framgick klarare.

Utvärderingen var en del av LAGstyrelsens lärandeprocess under innevarande period. Rekommendationerna har tillvaratagits av LAGs styrelse, och åtgärdats i den mån detta varit möjligt i nuvarande strategi, såväl som i strategin 2023-2027.

Vad beträffar de övergripande principerna, har Länsstyrelsen i Jönköpings län genomfört en utbildning för LAG om likabehandling och icke-diskriminering under innevarande period. Kansliet och ordförande har också deltagit vid flera föreläsningar om likabehandling och icke-diskriminering och hållbarhet i Landsbygdsnätverkets regi.

Inför 2023-2027 planeras utbildning och vägledning om de övergripande principerna för kansliet och hela LAG (inklusive styrelsen). Syftet med utbildningen är att säkerställa att principerna integreras i beslut, som stöd i genomförande och vid uppföljning av projekt.

Under våren 2021 har en projektanalys utförts av en student vid utbildningen Affärsutveckling inom besöksnäring och turism (Uddevalla VUX).⁴⁸ Studien sammanfattar och analyserar intervjuer med 48 projektägare (2016-2020). Rapporten innehåller flera matnyttiga, konstruktiva förslag inför framtiden, som delvis sammanfaller med rekommendationerna från halvtidsutvärderingen.

Strategin 2023-2027 fungerar som ett levande styrdokument. Om det sker stora förändringar i omvärlden som gör att strategin behöver revideras, kommer en grupp sammansatt av personer från LAGstyrelsen att göra en grundlig analys. Om så krävs, kommer en begäran om revidering av strategin tillsammans med en motivering sändas till Jordbruksverket.

Vi ser de gemensamma aktiviteterna som anordnas av Jordbruksverket som en värdefull tillgång och ett stöd, och planerar aktivt deltagande i samtliga aktiviteter som erbjuds.

⁴⁸ Jonathan Gustafsson, *Leaderprojektanalys* – baserad på intervjuer med projektägare i Leader Västra Småland med fokus på: projektägaren, långsiktiga effekter, bieffekter, lokal inverkan, nycklar och fallgropar samt avvisade projektansökningar. Utkast, internt material 2021-08-23.